

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

_____ Дудник І.М.
« ____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»
на тему:

**Винний туризм в Німеччині: досвід для
України**

Виконавець: здобувач вищої освіти групи 414 Тваринська Анастасія
Русланівна

Науковий керівник: к. геогр. н., доцент кафедри міжнародного туризму та
країнознавства Руднєва Марина Григорівна

Нормоконтролер: _____
(підпис)

Борисюк Оксана Анатоліївна
(П.І.Б.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародного туризму та країнознавства

Спеціальність: 242 «Туризм»

ОПП: «Туризмознавство»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Дудник І.М.
« ____ » _____ 2021р.

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ Тваринської Анастасії Русланівни (прізвище, ім'я, по батькові в родинному відмінку)

Тема дипломної роботи: «Винний туризм в Німеччині: досвід для України», затверджена наказом ректора № 2426 /ст від «04» грудня 2020 р.

2. Термін виконання роботи: з «08» лютого 2021 р. по «26» квітня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: дослідження має теоретичний і практичний характер, виконане на основі аналізу матеріалів періодичних видань, нормативно-правових актів, статистичних даних Головного управління статистики України та інформаційних ресурсів мережі Інтернет,

4. Зміст дипломної роботи:

РОЗДІЛ 1. Наукові основи дослідження винного туризму

РОЗДІЛ 2. Дослідження винного туризму Німеччини

РОЗДІЛ 3. Досвід Німеччини для розвитку винного туризму України

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

Рис.1.2.1. Класифікація енотуризму, Рис.1.2. Класифікація туристів по енотуризму, Таблиця 1.1. Порівняння країн-лідерів з виробництва вина з Німеччиною та Україною, Таблиця 2.1. Дозволені для вирощування сорти винограду, Рис.2.1. Класифікація вин Німеччини, Рис.2.2. Винні регіони Німеччини, Рис. 3.1. Основні дестинації Одещини пов'язані з винним туризмом, Рис.3.2. Основні дестинації Херсонщини пов'язані з винним туризмом, Рис.3.3. Основні виноробні Миколаївщини, Рис.3.4. Основні дестинації Закарпаття пов'язані з винним туризмом, Таблиця 3.1.

Виноградарсько-виноробні ресурси для організації та проведення винних турів, Рис.3.5. Виробництво вина в Україні за 2011 – 2018 роки, Рис. 3.6. Дорога вина і смаку Української Бессарабії, Рис. 3.7. Закарпатський туристичний винний шлях, Рис. 3.8. Маршрути «Винними шляхами України», Таблиця 3.2. Програма туру «П'яний відпочинок».

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін Виконання	Відмітка про виконання
1.	Проаналізувати літературні та інші джерела з проблеми дослідження.	11.02.- 18.02. 2021	Виконано
2.	Обґрунтувати об'єкт, предмет дослідження, сформулювати завдання і мету. Написати вступ.	18.02.- 21.02. 2021	Виконано
3.	Проаналізувати різноманітні джерела інформації щодо наукових основ розвитку винного туризму. Написати перший розділ.	21.02- 01.03. 2021	Виконано
4.	Провести дослідження винного туризму Німеччини . Написати другий розділ роботи.	02.03- 22.03. 2021	Виконано
5.	Виявити основні проблеми та перспективи розвитку винного туризму України. Написати третій розділ роботи та висновки.	23.03 – 12.04. 2021	Виконано
6.	Узагальнити результати проведеного дослідження, сформулювати висновки.	12 - 26.04. 2021	Виконано
7.	Підготувати доповідь на попередній захист, розробити демонстраційні матеріали.	17.05. 2021	Виконано
8.	Провести роботу над зауваженнями після попереднього захисту дипломної роботи.	24-28.05 2021	Виконано
9.	Захист дипломної роботи.	14-18.06. 2021 р.	

7. Дата видачі завдання: «08» лютого 2021 р.

Науковий керівник дипломної роботи _____ Руднева М.Г.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Тваринська А.Р.
(підпис випускника) ПІБ

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Винний туризм в Німеччині: досвід для України»: 71 с., 20 рис., 4 табл., 36 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – винний туризм.

Предмет дослідження – особливості, сучасний стан та перспективи винного туризму в Німеччині та Україні.

Мета дослідження – визначення сучасного стану, проблем і перспектив винного туризму Німеччини та використання досвіду для України.

Задля досягнення мети потрібно виконати наступні **завдання**:

- Проаналізувати сутність та класифікацію винного туризму;
- Дослідити особливості розробки та формування винних турів (маршрутів);
- Окреслити світовий досвід організації винного туризму;
- Здійснити дослідження винного туризму Німеччини;
- Визначити сучасний стан розвитку винного туризму України;
- Описати основні проблеми та перспективи винного туризму України;
- Висунути пропозиції щодо розробки створення винної дороги або туру.

Методами дослідження є описовий, наукової абстракції, графічного представлення, порівняльний аналіз, метод класифікації

Результати бакалаврської роботи можуть бути використані при розробці спецкурсів для студентів спеціальностей міжнародного туризму, країнознавства, а також як пропозиції щодо розробки Програм розвитку винного туризму України.

ВИННИЙ ТУРИЗМ, ЕНОТУРИЗМ, ВИННІ ДОРОГИ, ВИННІ ТУРИ, НІМЕЧЧИНА, УКРАЇНА.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
Розділ 1. НАУКОВІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИННОГО ТУРИЗМУ	
.....	8
1.1. Сутність та класифікація винного туризму	8
1.2. Особливості розробки та формування винних турів (маршрутів).....	16
1.3. Світовий досвід організації винного туризму	18
Розділ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВИННОГО ТУРИЗМУ НІМЕЧЧИНИ	
.....	23
2.1. Загальна характеристика виноробства Німеччини	23
2.2. Винні регіони Німеччини	29
2.3. Винний туризм та його особливості	36
Розділ 3. ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВИННОГО ТУРИЗМУ	
В	
УКРАЇНІ.....	43
3.1. Сучасний стан винного туризму України - проблеми та перспективи....	43
3.2. Пропозиції щодо розробки винних доріг та туру	52
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ	

Актуальність дослідження. Винний туризм зародився на початку минулого століття, а в останні десятиріччя спроторігається різке збільшення попиту на винні тури у всьому світі, а тому числі й у Німеччині. Цей напрямок туризму набуває особливого значення та актуальності в світлі прогрозів, згідно яких, час, який виділяють люди на відпочинок, поступово скорочується і тому туристи вимушені купувати туристичний продукт, який дає максимальну кількість вражень за невеликий проміжок часу.

Україна також є привабливою для винного туризму, проте нині цей напрям лише розвивається у нашій державі. Задля цього розробляються винні шляхи основними центрами України, а також створення потужних брендів з їхньою промоцією.

Ідеї винного туризму дуже прості: куштувати вино тільки в місцях його виробництва, щоб зв'язати у своїй пам'яті букет смаків з таємницею його походження, а так само з духом його природи і місцевості.

Крім того, знавці вин добре обізнані про те, що вино не любить подорожувати. Чим далі воно продається від підвалу і бочки, в яких воно зберігалось, тим більше вино не відповідає оригіналу і тим гірше його якість.

Проблематикою відносно можливості функціонування «винного туризму» у своїх публікаціях розглядав Рибінцев В.А. Серед іноземних авторів цією проблемою займалися Майкл Холл, Гарі Джонсон, Брок Кемброн, Дональд Гетс. А також є праці інших вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме: Авідзби А.М., Басюк Д.І. та Божук Т.І. Ареф'їва В.Е., Вольвача П.І., Дмитрук О.Ю., Немоляєвої М.Е., Хадоркова Л.Ф., Нехорошкіної І.Ю., Рода Філіпса, Соколова М.В., Сквозної Р.Л., Оз Кларк. Але запропоновані підходи вище названих авторів, не повністю торкаються специфіки розвитку винного туризму як нового туристичного продукту.

Об'єктом дослідження є винний туризм.

Предметом дослідження є особливості, сучасний стан та перспективи винного туризму в Німеччині та Україні.

Метою дослідження є визначення сучасного стану, проблем і перспектив винного туризму Німеччини та використання досвіду для України.

Задля досягнення мети потрібно виконати наступні **завдання**:

- Проаналізувати сутність та класифікацію винного туризму;
- Дослідити особливості розробки та формування винних турів (маршрутів);
- Окреслити світовий досвід організації винного туризму;
- Здійснити дослідження винного туризму Німеччини;
- Визначити сучасний стан розвитку винного туризму України;
- Описати основні проблеми та перспективи винного туризму України;
- Висунути пропозиції щодо розробки створення винної дороги або туру.

Методами дослідження є описовий, наукової абстракції, графічного представлення, порівняльний аналіз, метод класифікації.

Апробація отриманих результатів. Результати дослідження були представлені та апробовані на XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених.

Публікації. Тваринська А.Р. Сучасний стан винного туризму України – проблеми та перспективи / Політ. Сучасні проблеми науки : тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених . – Національний авіаційний університет. - Київ, 2021, - С. 259-261.

Структура дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, трьох основних розділів та восьми підрозділів, висновку, списку використаних джерел та додатків.

Розділ 1. НАУКОВІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИННОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та класифікація винного туризму

В українській туризмології немає єдиного термінологічного визначення цього виду туризму, вживаються терміни «винний туризм», «виноробний туризм», «дегустаційний туризм», «винно-гастрономічний туризм», «еногастрономічний туризм» та «енотуризм». Винний туризм може трактуватися як відвідування виноградників, винних заводів, винних фестивалів для дегустації та придбання вина.

Окремі фахівці розглядають винний туризм як вид хобі-туризму (Школа І.М.), тематичного гастрономічного туризму (Сокол Т.Г., Каноністова З.С.), спеціалізованого туризму (Федорченко В.К., Мініч І.М.).

У публіцистиці іноді можна зустріти визначення «алкотуризм» і «п'яний туризм» – подорож у будь-яку географічну місцевість з метою розпиття спиртних напоїв. На думку Божук Т.І. та Прокопчук Л.А., винний туризм – це спеціалізований вид туризму, що має на меті дегустацію, споживання, купівлю вина безпосередньо у виробника. Комарницький І.В. доповнює, що винний туризм передбачає не лише дегустацію напоїв, а й ознайомлення з традиціями виноробства в країні. На думку Каноністової З.С., винний туризм – це туристичні подорожі, пов'язані з відвідуванням місць виробництва різних вин. Пергат А.П. визначає виноробний туризм як симбіоз пізнавальної програми, пов'язаної з вивченням особливостей вирощування і збирання винограду, його переробки, подальшої дегустації готової продукції, з відвідуванням визначних пам'ятоквиноробного регіону [2].

Маслов Є.П. вважає винний туризм окремим напрямом дегустаційного туризму; на його думку, це спеціальні поїздки організованих груп любителів або професіоналів (виноторгівців, власників ресторанів та ін.).

На основі узагальнення основних наукових підходів авторами пропонується визначення винного туризму як спеціалізованого виду туризму, що пов'язаний з ознайомленням з історією, технологією та культурою споживання алкогольних напоїв у певному регіоні та дегустацією алкогольних напоїв безпосередньо у виробника.

Сутність винного туризму або енотуризму дуже проста: куштувати вина тільки в місцях їх виробництва, щоб міцно зв'язати у своїй пам'яті і уяві букет і смак напою з таємницею його походження в природі, історію та дух місцевості. Не зайвим буде оцінити технологічну культуру виробництва, особисто познайомитися з виноробами, дізнатися про вікові традиції господарства.

Винний туризм в тому вигляді, як він склався з початку 20 століття в Італії, Франції та інших виноробних країнах, має ряд дуже важливих особливостей: це спеціальні поїздки організованих груп любителів або професіоналів (виноторговців, власників ресторанів і т.п.). Час цих поїздок продовжує пляжний або гірськолижний сезон, що зручно і для виноробних, і для туристичних фірм. Організація маршрутів в просторі і часі являє систему сільських свят, дуже недорогих по культурній програмі (виступають аматорські місцеві колективи, дитячі, перш за все). Кожна провінція має усталений календар таких свят. А для виноробів дуже зручно відволіктися від виробництва лише один раз на рік і отримати відразу відчутний прибуток.

Туристичні фірми розробляють зручну для себе тижневу або двотижневу програму. Перевозять туристів з одного свята на інше, попутно показуючи природні та історичні пам'ятки.

Радянська централізація виноробства привела до того, що вино майже перестало бути продуктом місцевості і перетворилося в продукт купажування під затверджений стандарт (у Франції, наприклад, стандарти вмісту цукру не встановлені, так що виноробам набагато простіше працювати). Однак та ж централізація створила і можливості, наприклад, для будівництва величезного дегустаційного комплексу в Алупці, що жодній приватної фірмі не під силу [19].

Всесвітня туристична організація надає дані, в яких в 2020 році одним з найпопулярніших видів міжнародного туризму був енотуризм. До нього можна віднести і туристські програми, пов'язані з відвідуванням місць виробництва різних вин.

Вино з давніх часів вважалося даром богів. Ця думка червоною ниткою проходить через всю міфологію Середземноморської цивілізації.

Саме завдяки «божественному походженню» стародавні лікарі використовували вино в фармакології, готували на його основі різні ліки. Крім того, цей напій прописували видужуючим людям для відновлення сил. У Стародавній Греції ще Гіппократ рекомендував використовувати терапевтичні властивості вина проти багатьох хвороб.

Сучасна наука також підтверджує благотворний, зміцнюючий вплив натурального вина на організм дорослої людини, якщо воно, звичайно, вживається в розумних кількостях.

Розглянемо для прикладу найбільш популярні вина названих європейських країн і пов'язані з ними легенди, історичні факти і заходи, які можна успішно враховувати при розробці тематичних туристичних маршрутів.

Для повноти картини в зв'язку з темою вина і туризму хотілося б звернути увагу ще на дві зони відвідування, а саме – Австрію і Німеччину.

Виноробство в Австрії зародилося близько 2000 років тому. Ще при Карлі Великому в околицях Відня закладалися зразкові шпалери виноградників. Потім традицію гідно продовжили жителі середньовічних монастирів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що Європа у своєму розпорядженні має великі туристські можливості і ресурси для організації тематичних турів по країнах і регіонах, пов'язаних з культурою вирощування винограду та виробництвом вина. У програму таких турів можна включати екскурси в історію, що містять численні легенди про винах і особливості культури їх споживання, проживання в середньовічних замках і замських садибах, участь в мальовничому і яскравому святкуванні збору першого врожаю винограду, а також різні дегустації з наступною покупкою вподобаних туристам вин [6].

У Законі України «Про туризм» виділено дві форми організації туризму: внутрішній та міжнародний. За критерієм спрямованості туристичних потоків розрізняють такі форми туризму: внутрішній – подорожі громадян у межах своєї країни; виїзний – виїзд громадян за межі своєї країни, відвідання інших країн і в'їзний (іноземний) – поїздки, прийом і обслуговування в країні іноземців. Перші два види здійснюються вітчизняними туристами і можуть бути об'єднані терміном «національний туризм»; внутрішній та іноземний туризм позначаються як туризм у межах країни. У масштабах світу та його регіонів туристичні поїздки й обміни об'єднують терміном «міжнародний туризм». Проте визначення саме про «винний туризм» немає.

Отже, доречно виділяти внутрішні та міжнародні винні тури. Особливо важливими є внутрішні та в'їзні тури, які залучають туристів до вітчизняних центрів винного туризму. з точки зору технології організації винних турів та залежно від мети подорожі винні тури бувають:

- культурно-пізнавальні;
- рекреаційно-оздоровчі та лікувальні;
- винний сільський зелений туризм та агротуризм;
- винно-розважальні;
- освітні та науково-ділові.

Винні тури культурно-пізнавального спрямування передбачають ознайомлення з традиціями виноградарства, оригінальною технологією виноробства, асортиментом вин місцевого виробництва та їх дегустацією, вивчення історії винного промислу, пам'яток життя і діяльності видатних виноробів. Найчастіше до програми туру входить пізнавальна екскурсія з відвідуванням виноградника, виноробного виробництва, а також участь у тематичних культурних подіях, наприклад, у святі вина. Найбільш поширеною формою винного туризму є екскурсії на виноробні підприємства з дегустацією вин у дегустаційних залах. Сьогодні багато виноробних господарств та підприємств у курортних містах і туристичних центрах мають такі зали. Тут можна спробувати вина та коньяки з гарантією якості та автентичності. Крім

того, на екскурсіях відвідувачі дізнаються багато цікавої та корисної інформації про вина регіону, історію виноробства, отримують навички правильного споживання вин. Туристам пропонують ознайомитися з технологічним процесом виробництва, спуститися в підвали з величезними бутами і бочками, торкнутися таїнства дозрівання вина, дізнатися про унікальні традиції та рецептури конкретного господарства. Окремі підприємства володіють величезними колекціями вин – енотеками. В Україні найвідоміша і найбільша колекція зберігається на заводі «Масандра», цікаві колекції є в інституті «Магарач», на підприємствах «Коктебель», «Інкерман», «Новий Світ». Крім того, на багатьох підприємствах організовано музеї виноробства, де можна познайомитися з історією та особливостями виноробства певної місцевості [7].

Індивідуальні тури може організувати туристична компанія (зазвичай найдорожчий варіант) або сам турист. Такі види винних турів підходять для тих, хто не хоче залежати від решти групи і бути вільними у своїх рішеннях і переміщеннях, має специфічні інтереси. Перевага цього виду відпочинку – у можливості самостійно планувати маршрут з «картою в руках» на власний смак і можливостями. Найбільші і найзнаменитіші французькі виноградники приймають лише групові екскурсії і тільки за попередньою домовленістю з конкретною турфірмою.

Груповий тур організовується туристичною компанією для конкретної групи людей, або за розробленим маршрутом для всіх охочих. Групові тури зазвичай добре продумані, передбачають комплекс основних туристичних послуг, зокрема транспортне обслуговування, включаючи перевезення за маршрутом і трансфер у туристичному центрі, розміщення в готелі, харчування, екскурсії, придбання вина та супутніх товарів, Додаткові послуги. Як правило винний тур триває не більше ніж тиждень; трапляються поїздки всього на два-три дні. Вони можуть бути приурочені до певної події у виноробстві (наприклад, початок сезону збирання врожаю, виготовлення молодого вина тощо). Виняток складають профілактично-лікувальні тури, які

вимагають установлені тривалості процедур, звичайно від 14 до 21 доби. За економічним принципом — залежно від вартості туру, що визначає рівень послуг і організацію продажу турів, також вирізняють туризм елітний, комерційний, соціальний та інсентив-туризм.

Туризм елітний (VIP). Цей туризм для дуже багатих людей, що передбачає режим «найбільшого сприяння» в поїздках, тобто високий стандарт послуг і підвищену увагу при обслуговуванні; набір послуг може бути досить неординарним і складатися з урахуванням усіх побажань клієнта. Це, практично, завжди індивідуальні тури. Як правило, інтерес у таких турах складає дегустація та придбання унікальних вин або винних колекцій.

Комерційні тури. Вони реалізуються фірмами клієнтам на комерційних засадах, найчастіше – це індивідуально-групові тури, які мають досить широкий ціновий діапазон. Комерційні винні тури можуть бути розраховані як на любителів, так і на професіоналів. Програма такого винного туру включає різні елементи. До неї входить пізнавальна екскурсія та відвідування виноградника, підприємства, участь у тематичних культурних подіях, наприклад, у святі виноробства, винному аукціоні, винно-гастрономічному фестивалі, а також придбання різноманітних вин та аксесуарів для споживання вина.

Соціальний туризм. Це організація туристичних подорожей для осіб, які мають невисокий рівень статків або належать до найменш захищених верств населення (молодіж, пенсіонери, інваліди та ін.) з метою реалізації їх права на відпочинок. При цьому установи та підприємства, що займаються соціальним туризмом, не ставлять за мету одержання високих прибутків, тому соціальний туризм може успішно розвиватися тільки за умови активної суспільної та державної підтримки, для чого розробляють спеціальні програми, створюють цільові фонди, здійснюють активний пошук нових форм організації дозвілля. Сьогодні дедалі більшої популярності набуває різновид соціального туризму, що отримав назву «інсентив-туризм» (заохочувальний). Особливістю таких турів є те, що вони включають цікаві заходи соціального характеру: професійн

і зустріч і з фермерами – виноградарями, виноробами, дегустаторами , енологами та сомельє, відвідування підприємств і установ , які займаються виробництвом вин та інших алкогольних напоїв, а також вино- та ампелотерапією, участь у мистецьких та наукових форумах тощо [26].

Провідні туристично-екскурсійні фірми світу пропонують поїздки до дегустаційних залів, екскурсії на виноробні підприємства з дегустацією вин, а також участь у винних фестивалях і навіть спеціальні багатоденні програми – винні шляхи з відвідуванням декількох підприємств. Окремими туристичними операторами в Україні за сприяння фахівців-енологів розробляються тематичні винні маршрути. Зокрема, потрібно відмітити ТОВ «Майстер-клас» (тур «Винні перлини України»), ТК «Глобальные Системы Путешествий» («Сиро-винний тур по Закарпаттю»), туроператора «Міст - тур» («Винний тур по Грузії»), ТК «Трайдент» («Винний тур до Австрії»), туроператора «ResultCrim» (тури «Кримське сонце в бокалі», «Гімн виноградній лозі», «Талісман Коктебеля», «Травневий винний тур по Ялті» тощо). Як особливий тематичний напрямок культурно-пізнавального туризму варто розглядати гастрономічні тури, коли туристи ознайомлюються з культурою споживання вина та його поєднання з іншими гастрономічними продуктами та стравами, найчастіше з сиром, м'ясними та рибними делікатесами, устрицями. За даними інституту соціо-економічних досліджень Італії (CENSIS), вино і кухня стали другою, після архітектури, причиною завдяки якій туристи приїжджають до Італії.

Туристичними операторами розробляються тури з урахуванням специфічних смаків та оригінальних традицій виробництва і споживання алкогольних напоїв. Наприклад, для цінителів віскі це тури в Шотландію з відвідуванням провідних будинків віскі, для любителів вина – маршрути Францією, Іспанією, Португалією, Аргентиною, для шанувальників пива – участь у фестивалях і дегустація у Чехії, Німеччині, тощо.

Лікувальний вплив вина відзначали ще Гіппократ, Парацельс, Авіценна та ін. Тому застосування вина та винограду з лікувальною метою (вінотерапія,

енотерапія, ампелотерапія) набуло популярності в багатьох оздоровчих та лікувальних закладах.

Винотерапія – це комплекс лікувальних, оздоровчих та косметологічних технологій, використовують цілющі властивості вина, виноградного соку, а також виноградного листя та кісточок. Винотерапія, насамперед, передбачає дозоване вживання вина. Цілющі властивості червоного і білого вина відомі людству з давніх часів. Сучасні дослідження показали, що лікувальний ефект винотерапії пов'язаний, зокрема, з наявністю у винограді поліфенолу, який має антиоксидантну дію. Крім того, виноград містить глюкозу, фруктозу, а також безліч вітамінів (С, А, Е, В1, В2, В5, В6, В9, Р, РР) та мікроелементів (магній, залізо, хром і цинк) [15].

Винний туризм включає в себе:

- відвідування плантацій виноградників, дегустацію місцевих сортів винограду;
- ознайомлення з технологією виготовлення різних видів алкогольних напоїв безпосередньо на виробництві;
- ознайомлення з історією виноробства, відвідування спеціалізованих музеїв та виставок, енотек;
- відвідування дегустаційних залів та підвалів;
- відвідування ресторанів, що пропонують послуги дегустації вина;
- участь у винних фестивалях і тематичних святах;
- відвідування спеціалізованих виставок, форумів, конференцій, конкурсів, аукціонів.

1.2. Особливості розробки та формування винних турів (маршрутів)

Винний туризм має мультиплікативний ефект і не обмежується лише споживанням вина. Згідно Sambourne, в організації та обслуговуванні «винних маршрутів» беруть участь багато господарські та громадські організації і установи (wine road actors):

1. Виробники вина;
2. Місцева влада;
3. Люди, які надають агротурістські послуги;
4. Власники ресторанів;
5. Власники готелів;
6. Туристські бюро (турагенти, туроператори);
7. Фірми, що займаються виробництвом додаткових атрибутів для розвитку енотуризму;
8. Організації, що займаються туризмом, рекреацією, культурою, екологією, спортом, природою і гастрономією;
9. Школи та інші інститути освіти;
10. Підприємства, які надають додаткові послуги.

Зарубіжні експерти розділили енотуризм на 4 категорії [5]:

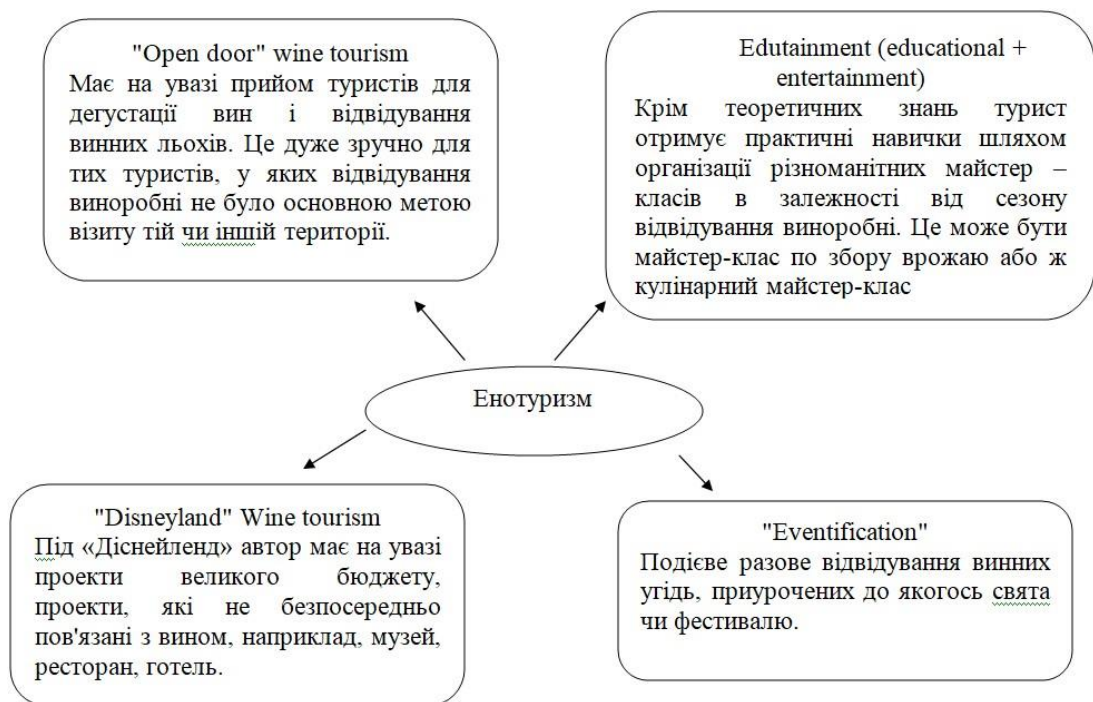

Рис.1.1. Класифікація енотуризму

Джерело: [5]

Туристи, також були поділені на групи:

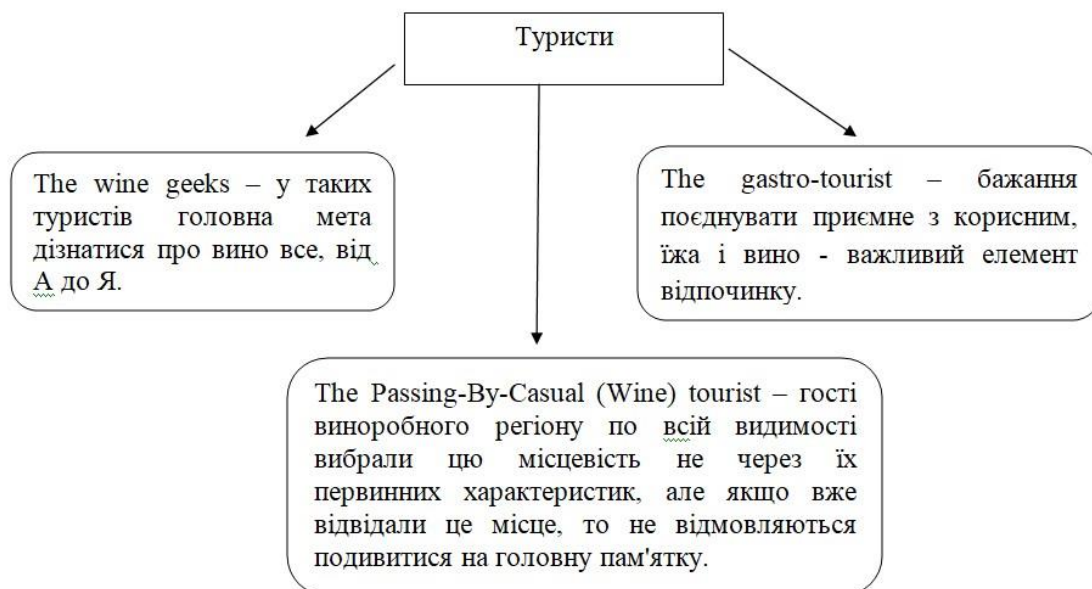

Рис.1.2. Класифікація потенційних винних туристів

Джерело: [5]

Як правило, винні тури формуються по «аналітичному» методу – туристам пропонується познайомитися з винами і міцними спиртними напоями якої-небудь однієї країни. З огляду на розмаїття видів «п'яного товару», програма виходить досить насиченою. Наприклад, у Франції існує величезна кількість марок столових і десертних вин, а також є шампанське, коньяк, арманьяк, кальвадос. Через розмаїття вин за один тур розкуштувати, а тим більше запам'ятати, все безумовно не вдасться. Тому тур необхідно зробити тематичним і присвятити, наприклад, тільки шампанському і вибрати невелику частину виробників цього напою, тому що в регіоні Шампань налічується близько 19 тисяч господарств. Це дозволить зробити тур пізнавальним, насиченим смаковими враженнями. Якщо тур зробити оглядовим і включити дегустацію всіх видів напоїв, то турист загубиться у всіх цих смакових враження та інформації про долини - замки - схилах - сортах. Інформаційна перенасиченість зробить тур виснажливим [5].

Тривалість винного туру коливається від 2-3 днів (наприклад, поїздка в певний винне господарство) до повноцінного 7-8-денної подорожі по «алкогольним» містам і селах країни. Середня вартість тижневої поїздки в

популярний винний регіон – наприклад, в Бордо, Бургундії, Тоскану або Каталонію – 2000-2800 EUR.

Крім того, на багатьох підприємствах організовані музеї виноробства, де можна познайомитися з історією та особливостями виноробства певної місцевості. Відвідування музеїв включено у винний тур.

Щодо розробки винного туру, він створюється як і звичайний туристичний маршрут, проте з більшою увагою до виноградників, відомих виноробних компаній, можливістю відвідування погребів і дегустацією вина.

Особливості розробки винних маршрутів полягають в їх автентичності, атрактивності, культурі споживання вина, комплексності винного туристичного продукту та доступності тих чи інших засобів.

1.3. Світовий досвід організації винного туризму

Вино у всіх століттях викликало великий інтерес у людей. Перше згадування цього напою було приблизно 4 тисячі років тому, підтвердженням служать знайденні черепки глиняної посуду з залишками винного напою. Існує безліч міфів та історій виникнення цього алкогольного напою, і кожна країна має одну або кілька подібних історій, але серед усіх легенд, виділяється грецька.

Питання про виникнення вина залишається таким же суперечливим, як і поява енотуризму, як окремого виду спеціального туризму. Історія появи енотуризму починається не з Італії, Франції чи Іспанії, а з винного штату США Каліфорнія, округ Напа (відмічають виноградники Шрамсберга та Беринджера). Завдяки маркетинговій програмі в 1975 році Каліфорнійські вина побили рейтинг Французьких вин. Данний захід зацікавив тисячі туристів, а також ідею об'єднання туризму та споживання вина, що належать підприємцям з Австралії та Каліфорнії [16]. Власники невеликих виноградників, думали про збільшення продажів і відповідно до них, вирішили поєднати приємне з корисним. Організація турів на уїкенд та

супутній продаж продукції власного походження. Подібне рішення викликало великий резонанс у населенні. Данні тури включають в себе розміщення гостей на території визначеної місцевості, дегустацію вина в атмосферній установці, яка забезпечує співпрацю з історіями про виникнення вина або появою традицій, можливість прийняття участі у підготовці цього напою або відвідування СПА.

Основними регіонами винного туризму є: Італія, Іспанія, Франція, Грузія, Німеччина, США. Світовими лідерами за виробництвом вина визнані: Італія та Франція [1].

Країна величезних Кавказьких гір та безкрайних виноградників – Грузія. Країна, яку обвили виноградом, може позмагатись лише Франція. Країна, де їжа – це витвір мистецтва, культура винопиття, це важлива складова іміджу країни.

Німеччина – найпівнічніша з винних країн Європи і, мабуть, найбільш недооцінена, незважаючи на те, що історія німецького виноробства сходиться до римлян, до першого століття до нашої ери.

Португалія має великий потенціал для розвитку винного туризму. Це історико-культурний комплекс, порівняний із площею виноградників, яких досить багато, для такої маленької країни.

На території США виражаються в основному ендемічні сорти винограду, такі як: катаубо, конкорд, делавео.

Признаними на світовому рівні виробниками США є: Роберт Мондаві, Домінус Естатте, Берингер, Кендал Джексон.

Ще одна популярна країна у винній справі Нового Світу є – Чилі. Вишукане поєднання м'якого клімату, схожого на середземноморський та різноманітний ландшафт, роблять Чилі унікальним місцем для вираження екологічно чистого винограду. У Чилі доступні найкрупніші у світі органічні виноградники [8].

Не менш відомою Латиноамериканською країною, що займається виноробством, є Аргентина. Лідером по виробництву винограду в Аргентині,

є область Мендоса, прикордонна з Чилі. Ця країна має найстаріше сімейне підприємство «Суккарді» – що є в світовій системі міжнародного винного туризму та єдиною в країні. Області Сан-Хуан та Сальта, так дуже популярні для любителів винного туризму.

В Україні також є регіони винного туризму. Закарпатська область має у своєму розпорядженні великі туристичні можливості та ресурси для організації тематичних турів, пов'язаних з культурою вирощування винограду, виробництвом вина та його вживанням. Провідними районами Закарпаття є Берегівський, Мукачівський, Ужгородський та Виноградівський. Попитом користуються екскурсії – «Леанка» та «Чизай», Ужгородський коньячний завод з дегустацією їх фірмової продукції - вин «Трамінер», «Троянда Закарпаття», «Леанка», «Мюллер Тургау» та ін.

В Україні зростає популярність на винно-гастрономічні фестивалі: «Карпатський рататуй» (Ужгород), «Біле вино», «Сонячний напій» (Берегово), «Червоне вино» (Мукачево), фестиваль вина та винограду «Сонячна долина», Фестиваль молодого вина на Дерибасівській (Одеса). Найкращим фестивалем визнано «Wine Fest», який відбувається у Києві [20].

Згідно з оцінками Міжнародної організації виноградарства та вина (OVI) світове виробництво вина у 2020 році склало 258 млн гектолітрів, що на 1% більше ніж у 2019 році. Спад споживання вина прогнозується на рівні 15-20%.

Таблиця 1.1.

Порівняння країн-лідерів з виробництва вина з Німеччиною та Україною

Країни	Виробництво вина (2020, у тис. гектолітрів)	Рейтинг країн за індексом розвитку туризму Європи (2019)
Італія	54,8 мільйона гекталітрів	8
Франція	48,6 мгл	2
Іспанія	44,4 мгл	1

Німеччина	9 мгл	3
Україна	1 мгл	78

Очевидно, що зараз через карантин і інші обмеження в переважній більшості країн, туризм буде на паузі. Але як тільки кордони і транспортні сполучення будуть відкриті, міжнародні туристичні потоки будуть відновлюватися. Німецькі винороби й виноторговці теж зазнають збитків через зачинені ресторани і падіння експорту.

Туризм всередині країни дасть змогу зберегти роботу малому і середньому бізнесу – готелям, ресторанам, індустрії розваг. Економічно внутрішній туризм менш рентабельний, ніж іноземний в'їзний, так як модель поведінки внутрішніх туристів, їх витрат і активностей вирізняється в меншу сторону. Внутрішні туристи відчувають себе вдома, спілкуються рідною мовою, орієнтуються в цінах, знайомі з місцевими звичаями, правилами і в більшості випадків мінімально витрачаються на послуги посередників.

Також це дасть змогу розвитку саме і винному туризму. Люди, які люблять мандрувати, але не можуть це робити через закриті кордони, будуть це робити власною країною. Туроператори можуть поширювати винні тури на своїх сайтах, буклетах, соціальних мережах.

Нині набуває популярності нова платформа Тік-Ток, багато людей користується цим додатком і нещодавно, сомельє України, яка поширює відео про вино, його види, як правильно обирати, де є виноробні підприємства, можливість їх відвідування, тобто все про вино. Її відео набирають багато переглядів і, можна стверджувати, що люди, згідно її рекомендаціям будуть хотіти придбати собі винний тур [29].

Висновки до Розділу 1

Проаналізувавши праці вчених та експертів-практиків можемо сформулювати визначення: винний туризм – це спеціалізований вид туризму, який пов'язаний з ознайомленням з історією, технологією та культурою

споживання алкогольних напоїв у певному регіоні та дегустацією алкогольних напоїв безпосередньо у виробника.

Принципами цього виду туризму є: дегустувати вино, де його роблять; особисто знайомитись з виноробами та дізнатись у них про вікові традиції виробництва.

Він є типовим явищем для багатьох країн світу, для України – в процесі розвитку, проте є всі можливості для просування і розширення винного туризму. Розвиток винного туризму має широкі можливості для кількісного та якісного зростання, забезпечуючи стимулювання економічного розвитку виноробних регіонів, підвищення економічної ефективності діяльності виноробних підприємств, зростання соціально-культурного рівня суспільства.

Розділ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВИННОГО ТУРИЗМУ НІМЕЧЧИНИ

2.1. Загальна характеристика виноробства Німеччини

Німеччина – держава, що розташована в Європі, її площа складає 357 386 км². Вона є однією з найбільших та найбагатших країн Європейського союзу. Омивається Балтійським та Північним морями, межує на півночі з Данією, на сході з Чехією та Польщею, на півдні з Австрією та Швейцарією, на заході з Францією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом. Німеччина є федеративною державою з парламентською формою правління і складається з 16-ти федеральних земель.

Північна частина Німеччини більш рівнинна, центральна – це пагорби та вкриті лісом передгір'я, південна частина – тут переважно гори (беруть початок Альпи, також тут знаходиться найвища точка країни – гора Цугшпітце (2962 м). По території цієї держави протікає велика кількість річок: Рейн, Дунай, Ельба, Одер.

Також на півночі, біля моря, знаходяться основні морські порти і курорти. Біля узбережжя розташована величезна кількість островів, найбільшим з яких є острів Рюген.

Німеччина має помірний клімат. Близькість до моря має вплив на погоду в північній частині країни, проте на півдні він більш помірно-континентальний. Цій країні притаманна мінливість у погоді, жаркі та теплі дні можуть чергуватись з дощовими і досить прохолодними. Більша частина країни (32%) вкрита лісами (листяними та змішаними). Інша частина країни має сільськогосподарські угіддя: поля та пасовща. Долина Рейну – має виноградники.

Виноробство в Німеччині розвинене в основному на південному-заході країни, уздовж річки Рейн та її приток. Десять 60% німецького виробництва вина розташоване на території федеральної землі Рейнланд-Пфальц, на території якої розташовані 6 з 13 виноробних регіонів.

У Німеччині виноградниками зайнято близько 102 000 гектарів, що становить приблизно одну десяту від площі виноградників в Іспанії, Франції або Італії. Загальне виробництво вина становить зазвичай близько 9 мільйонів гектолітрів щорічно (це 1,2 мільярда пляшок), що робить Німеччину восьмою у світі за виробництвом вина. Біле вино становить приблизно дві третини від загального виробництва.

Як країна-виноробів, Німеччина має гарну репутацію. Більш обізнані споживачі на експортних ринках асоціюють німецькі вина з елегантними та вишуканими білими винами, інші ж вважають виробником дешевих напівсолодких вин типу Liebfrauenmilch.

Згідно з німецьким законодавством про виноробство, уряди федеральних земель відповідальні за складання списків сортів винограду, дозволених до виробництва вина. Сорти, наведені нижче, офіційно дозволені до комерційного вирощування. У список також включені сорти, дозволені тільки для вибіркового експериментального вирощування.

Таблиця 2.1.

Дозволені для вирощування сорти винограду

Офіційно дозволені сорти білого винограду	Офіційно дозволені сорти червоного винограду
Albalonga, Arnsburger, Auxerrois blanc, Bacchus, Blauer Silvaner, Bronner, Chardonnay, Ehrenbreitsteiner, Ehrenfelser, Elbling, Faberrebe, Findling, Fontanara, Freisamer, Früher Malingre, Gelber Muskateller, Gewürztraminer, Goldriesling, Grauburgunder, Gutedel, Hiberna, Hölder, Huxelrebe, Irsay Oliver, Johanniter, Juwel, Kanzler, Kerner, Kernling, Mariensteiner, Merzling, Morio-Muskat, Müller-Thurgau (Rivaner), Muskat-Ottonel, Nobling, Optima, Orion, Ortega, Osteiner, Perle Perle von Csaba, Phoenix, Prinzipal, Regner, Reichensteiner, Rieslaner, Riesling, Roter Elbling, Roter Gutedel, Roter Muskateller, Sauvignon blanc, Scheurebe, Schönburger, Septimer, Siegerrebe, Silcher, Silvaner, Sirius, Staufer, Veltliner, Weißer Burgunder, Würzer.	Acolon, André, Blauburger, Cabernet Dorsa, Cabernet Mito, Cabernet Sauvignon, Dakapo, Deckrot, Domina Dornfelder, Dunkelfelder, Frühburgunder, Hegel, Helfensteiner, Heroldrebe, Lemberger, Merlot, Muskat-Trollinger, Palas, Portugieser, Regent, Rondo, Rotberger, Schwarzriesling, Spätburgunder, St. Laurent, Tauberschwartz, Trollinger, Zweigelt.

Продовження табл. 2.1.

Продовження табл. 2.1.

Класифікація вин Німеччини іноді може привести до деяких конфузів, особливо для споживачів, які не знають німецької мови (рис.2.1.).

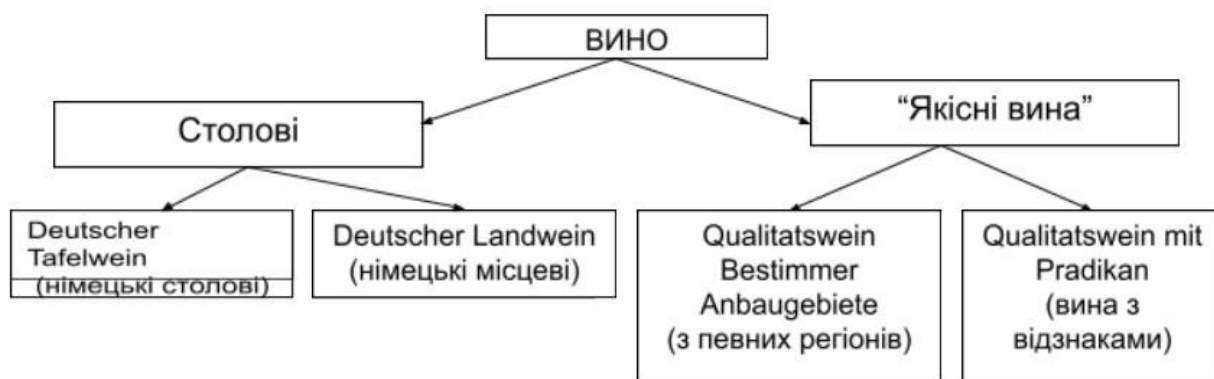

Рис.2.1. Класифікація вин Німеччини

Німці також досі використовують класифікацію вин за рівнем стиглості винограду Prädikat. Існують такі категорії:

- Кабінет (Kabinett) – найлегші, дуже фруктові вина з низьким % алкоголю, можуть бути сухими, напівсухими і напівсолодкими;
- Шпетлезе (Spätlese) – назва з німецької перекладається як «пізній збір». Через більшої зрілості, вина виходять більш насиченими. За змістом залишкового цукру вони варіюються від сухих до солодких. У сухих винах цієї категорії буде, природньо, більше алкоголю;
- Ауслезе (Auslese) – перекладається як «вибірковий збір». Смак цих вин ще більш потужний, концентрований. Це остання категорія, в якій можливі сухі вина;
- Бееренауслезе (Beerenauslese, BA) – тут у гру вступає ботритис, благородна цвіль. Вона обволікає ягоди і висмоктує з них воду, концентруючи цукор. У вина цієї категорії частково йдуть здорові, дуже стиглі ягоди, частина ж вражена грибок. Вина виходять тягучі і солодкі з ароматами імбиру, апельсинового мармеладу і квіткового меду. На ринку часто представлені BA в полупляшках або в обсязі 0,5 літрів, оскільки цих вин надзвичайно мало, а ціна їх висока;
- Трокенбееренауслезе (Trockenbeerenauslese, TBA) – найрідкісніша категорія вин, для якої використовують тільки зібрані вручну ягоди, повністю зародзиненого на лозі, часто уражені грибок. Алкоголь в TBA

невисокий, тому що дріжджі не справляються з такою кількістю цукру, тому залишкова солодкість може досягати 300-350 грамів цукру на літр;

- Айсвайн (Eiswein) – «крижане вино» роблять з ягід, зібраних вночі або рано вранці під час перших заморозків. Нічний збір – не примха, а необхідність, адже ягоди потрібно відпресованих ще замороженими, щоб зберегти концентрацію цукру. Такі вина мають хороший баланс солодкості і кислотності.
- Prädikatswein, перейменоване (1 серпня 2007 року) з Qualitätswein mit Prädikat (QmP). Якісне вино з добірного винограду особливої сплості, найбільш цінний клас німецьких вин. Відрізняється високими смаковими якостями і великою питомою вагою [14].

Популярним сортом є Рислінг. Вина, які виробляють з нього, є досить ароматними та мають великий спектр смаків. Рислінг лідирує в Німеччині за площею посадок серед всіх інших сортів (23%). Його вирощують у всіх 13 виноробних регіонах країни, проте, особливо відомими є : Рислінг Мозель, Рейнгау, Рейнгессен і Пфальц. Кажуть, що рислінг, як і піно нуар, здатний відображати терруар. Цей сорт рідко витримується в дубових бочках.

Особливість сорту – це відчутна кислотність і яскравий фруктовий аромат. Молоді вина демонструють нюанси цитрусових (лимон, лайм, грейпфрут) і кісточкових (персик, абрикос) фруктів, жасмину і жимолості. Завдяки кислотності, яка оберігає їх від псування, рислінг може старіти роками, розвиваючи аромати кураги, меду, імбиру, рушничного каменю і типову для цих вин – нотку гасу.

Безалкогольні вина – приваблива альтернатива найближчого майбутнього.

За даними Інституту Німецького Вина (DWI) асортимент безалкогольних тихих та ігристих вин у німецьких виробників в останні роки значно розширився.

Не стояли на місці і технології виробництва, завдяки їм позитивно розвивалися смакові характеристики безалкогольних вин.

Незважаючи на те, що частка цих вин в загальному споживанні все ще нижче 1%, виробники повідомляють про безперервну зростання продажів в цій категорії. А якщо дивитися на ринок ігристого вина, то безалкогольне ігристе займає вже 5%.

У 2020 році дослідницький інститут Nielsen провів опитування споживачів на тему безалкогольних тихих та ігристих вин. Висновки вийшли наступні:

- Про безалкогольні вина мало хто обізнаний;

Всього 15% з опитаних осіб були в курсі існування безалкогольних тихих вин. І тільки чверть з них коли-небудь пробували ці вина. З ігристими вийшла більш цікава статистика, про їх існування знали вже більше 53% і майже дві третини пили коли-небудь пили це ігристе.

- Особливі випадки споживання;

Як правило, безалкогольне вино п'ють по різним соціальним причин, наприклад, щоб бути на загальній хвилі. А основним мотивом виступає загальний відмову від вживання алкоголю. Також в Німеччині наявні значні мусульманські громади, які є мігрантами з Близького Сходу, які є безпосередньо споживачами таких вин.

- Жіноча цільова аудиторія;

60% споживачів безалкогольних вин – жінки.

Головним споживчим бар'єром, як з'ясувалося, є саме смак вина. Убогий асортимент і низька доступність відходять на другий план.

Існують різні ємності для розливу вина. Найчастіше використовуються традиційні пляшки ємністю 0,75 л, виготовлені з зеленого, коричневого або світлого скла. Зелене або коричневе скло оберігає вино від шкідливого впливу світла під час тривалого періоду його старіння в пляшці.

Для деяких білих вин призначене світле скло. У Німеччині за кольором пляшки можна визначити, до якого регіону належить вино. В зелені пляшки розливають Мозельські вина, такі як: Містечко Бернкастль, Чорна кішка, Гора Міхаеля; для Рейнських вин використовуються пляшки коричневого кольору,

наприклад: Молоко Мадонни, Радник Королеви Жаби, Сльози кардинала, Єпископ Майнський. Виняток становлять вина виробника «Einig-Zenzen» (на етикетках він представлений як Dr. Zenzen (доктор ценз)) – вони відрізняються сучасним оформленням пляшок (чорні і сині з фольгованими етикетками).

Німецькі «флейти» (витагнуті пляшки), в які розливався рислінг, гевюрцтрамінер і піно грі, не мають такого поглиблення. Або тому, що їх статечно катали на баржах по Рейну, або тому, що у білих вин немає таких проблем з осадом. Або складуви та обладнання були історично краще французьких.

Характерну високу (31-35 см) і вузьку (7,5-8 см в діаметрі) винну пляшку з дуже пологими «плечима», іноді називають «флейтовими» через її витончені форми. Характерний профіль рейнської пляшки з'явився в Німеччині в 1820-1830-і роки, хоча до середини ХІХ століття вони були трохи нижче і ширше, ніж зараз.

Протягом усього ХІХ століття «флейта» використовувалася як для білих, так і для червоних рейнських і мозельських вин; нині для червоного «Рейну» прийнято використовувати більш звичну нам бургундську форму.

В англомовному світі за рейнською пляшкою і її вмістом закріпилася назва «хок» (hock). Мабуть, це просте скорочення від міста Хоххайм (Hochheim) – великого центру виноробства і виноторгівлі, розташованого на злитті річок Рейн і Майн. Вина з терруарним позначенням Hochheim, першими з німецьких бутильованих вин потрапили на британський ринок, збагативши англійську мову новим словом.

Рейнський тип розроблявся і розробляється в самій різноманітній колірній гамі, але частіше за все з зеленого або янтарного скла. Втім, блакитні рейнські пляшки виглядають підозріло – швидше за все, всередині буде щось невисокої якості і з неабияким змістом цукру. А бурштинова пляшка виглядає, звичайно, святково – це урочиста естетика музики Вагнера, «Золота Рейну» і «Кільця нібелунгів» (див. дод. А).

2.2. Винні регіони Німеччини

Згідно офіційного законодавства, на території Німеччини виділяють такі виноробні регіони:

- Долина річки Аар в землі Рейнланд-Пфальц (Ahr)
- Баден (Baden)
- Вюртемберг (WÜRTTEMBERG)
- Заале-Унструт (SAALE-UNSTRUT)
- Міттельрейн, ділянка уздовж річки Рейн між Бонном і Бінгеном

долина річки Нає в землі Рейнланд-Пфальц (MITTEL RheIN)

- Мозель (MOSEL)
- Пфальц (PFALZ)
- Рейнгау (RHEINGAU)
- Рейнгессен (RHEINHESSEN)
- Саксонія (SACHSEN)
- Франкен (північний захід Франконії) (FRANKEN)
- Хессіш-Бергштрассе (HESSISCHE BERGSTRASSE) (рис. 2.2.1.).

Рис.2.2. Винні регіони Німеччини

Найпівнічніший виноробний регіон – **Аар**. Тут виробляють червоні вина, які практично не вивозять за межі країни. Вони мають неповторний фруктовий аромат. Найменший винний регіон – Гессенська гірська дорога, вина мають дивовижний аромат – мигдалю, персика, вишні.

БАДЕН (BADEN)

За площею виноградників Баден займає третє місце серед виноробних регіонів Німеччини. 40 відсотків площі засаджені тут виноградом темних сортів, перш за все шпетбургундером, інші 60 % – виноградом світлих сортів. У Бадені вириває більше половини німецького шпетбургундера; таким чином, Баден є одним з найважливіших регіонів по виробництву шпетбургундера в світі.

Баден – край бургундських вин. Більше половини виноградників засаджені різними сортами, такими як шпетбургундер, граубургундер і вайсбургундер. Слід зазначити і білі вина регіону, в першу чергу рислінг і Мюллер Тургау, а також сорт гутедель, що росте тільки в Бадені.

Баден вузький регіон, довжиною понад 400 км, що тягнеться від Боденського озера до річки Таубер у Франконії, і підрозділяється на дев'ять виноробних районів. Баден відрізняється великою різноманітністю ландшафту, тому й ґрунти, на яких росте виноград, тут дуже різняться. Різноманітність ґрунтів веде до різноманітності вироблюваних тут вин, завдяки чому Баден представляє великий інтерес для сомельє-любителів.

Вюртемберг (WÜRTTEMBERG)

Загальна площа виноградників в Вюртемберзі складає 11.360 га. Лідуючі позиції тут займають Тролінгер (22 відсотки) і рислінг (18 відсотків). За ними слідує шварцріслінг (15,6 відсотка), Лембергер (13,4 відсотка), шпетбургундер (7,6 відсотка), кернер, Мюллер Тургау, замтрот, Дорнфельдер, аколон, ванер і граубургундер. Найбільш шляхетний сорт темного винограду, що росте в Вюртемберзі – Лембергер. В останні роки тут також зростає популярність нових сортів червоного вина, таких як аколон, каберне Доріо, каберне мітос і каберне Дорсі. Ці вина чудово визрівають в дубових бочках.

У Вюртемберзі виноробство процвітає в долинах річки Неккар і її приток. Біля води літо не буває надмірно жарким, а зима – дуже холодною. Рясні опади, що випадають тут цілий рік, створюють прекрасні умови для повноцінного визрівання винограду, який потім перетворюється в тонкі вина.

Сімейне виноградарство в Вюртемберзі – старовинна традиція. Жителі Вюртемберга відносяться до своїх маленьких виноградників настільки ж серйозно, як їхні сусіди-шваби - до збирання громадських територій.

Заале-Унструт (SAALE-UNSTRUT)

Історично цілісний виноробний регіон Заале-Унструт сьогодні знаходиться на території трьох федеральних земель Саксонія-Ангальт (800 га виноградників), Тюрінгія (54 га) і Бранденбург (7 га). Тут росте понад тридцять сортів винограду, з яких виробляються сухі вина. Головний список білих вин Заале-Унструт відкриває Мюллер Тургау, за ним слідує вайсбургундер і ванер. Тут можна знайти і бадьорій рислінг, і рідкісний

гутедель. Місцеві червоні вина, представлені перш за все португізер, Блауер-цвейгельт і шпетбургундер, займають 25 відсотків оброблюваних площ і відрізняються інтенсивністю смаку і фруктовими нотами. А знавці оцінять надзвичайно рідкісні сорти, такі як кернлінг, андре і різні десертні вина.

Типовими особливостями вин з регіону Заале-Унструт є їх елегантність, складний букет, що складається з безлічі відтінків, і мінеральних нот.

Близько 40 виноробних господарств, об'єднання виноробів Фрайбурга (Унструт), знаменитий монастир Пфорта – виробники місцевого столового вина ландвайн і завод з виробництва однієї з найвідоміших марок німецького ігристого вина «Роткепхен-Мумм» запрошують насолодитися неповторним букетом місцевих вин.

СЕРЕДНІЙ РЕЙН (MITTEL RheIN)

Провідну роль у виноробному «ландшафті» Середнього Рейну, що має порівняно невелику площу 469 га, грають класичні сорти. Понад 70 відсотків оброблюваних ділянок займає рислінг. Цей пізній сорт винограду з невеликими ягодами найбільш повно розкривається і визріває в підвалах виноробних господарств, виявляючи незліченну кількість відтінків смаку. Ці якості рислінгу століття назад прославили знаменитий Рейнвейн у всьому світі. У регіоні також ростуть вайсбургундер і граубургундер – чудові столові вина. Темні сорти винограду, представлені на Рейні – шпетбургундер і Дорнфельдер. Великою популярністю користуються місцеві ігристі вина з рислінгу, які пропонуються невеликими виноробними господарствами.

Відмінна особливість інфраструктури виноробства в області середньої течії Рейну – старовинні сімейні підприємства, на чолі яких сьогодні стоять молоді, динамічні і ініціативні фахівці. В середньому площа під виноградники в такому господарстві становить від трьох до дванадцяти гектар. Вино, вироблене в районі середньої течії Рейну, в основному купується тут же: місцеві сорти пропонують усі солідні ресторани, розташовані на берегах Рейну.

Мозель (MOSEL)

Площа, віддана на берегах Мозеля під виноградники, становить 8.770 га. За цим показником виноробний регіон Мозель займає п'яте місце в Німеччині. Безперечним «королем» серед сортів винограду, які ростуть на крутих схилах, є рислінг: він займає 5.273 га, тобто 60 відсотків площі місцевих виноградників. Крім того, на Мозелі зростає старовинний сорт Айблінг (Eibling). У промислових масштабах Айблінг культивується тільки в верхів'ях Мозеля. Необхідно також згадати сорти Мюллер Тургау (інша назва – Ріванер), а також вайсбургундер і граубургундер. 90 відсотків вин, які виробляються на Мозер – білі. Червоні вина, такі як Блауер-шпетбургундер, Дорнфельдер, регент і інші займають лише 10 відсотків площі виноградників.

До уваги знавців і любителів вина на Мозелі пропонуються тисячі сортів вин. До складу 3.600 виноробних господарств входять 524 унікальних території з власним мікрокліматом. Ніде більше не пропонується така кількість вин, зібраних на крутих схилах річок і дозрілих в індивідуальному порядку на невеликих господарствах. Близько двох тисяч виноробів самі розливають свої вина і організують їх збут. У всіх містах регіону можна побувати на таких господарствах, продегустувати пропоновані сорти вин і купити вподобані.

Пфальц (PFALZ)

На даний момент площа виноградників в регіоні Пфальц становить понад 5 тис. га. Разом з регіоном в околицях ріки Мозель, Пфальц утворює найбільший регіон з виробництва рислінгу в світі. Серед білих вин Пфальца слід зазначити гевюрцтрамінер і шойребе. Близько 40 відсотків виноградників в Пфальці займають темні сорти винограду, перш за все Дорнфельдер, португезер, шпетбургундер і регент. Це означає, що Пфальц є найбільшим німецьким регіоном з виробництва червоних вин.

Виноробний сезон починається в Пфальці в березні, одночасно зі святом цвітіння мигдалю. Цей факт – влучна характеристика м'якого клімату Пфальца, прекрасно підходить для виноробства. В регіоні визрівають не тільки рислінг і шпетбургундер. Тут росте інжир, їстівні каштани, а також

добре себе почувують середземноморські сорти винограду, наприклад, каберне совіньон, мерло, Темпранільо і сири.

Серед виноградників Пфальца ховаються близько 140 невеликих селищ - регіональних центрів виноробства. Два з них, Ландау і Нойштадт, входять до числа найбільших виноробних центрів Німеччини. Складним мистецтвом вирощування винограду в Пфальці займається близько трьох тисяч сімей.

Один з найбільш відомих регіонів – **Рейнгау**, де розвитку виноробства сприяв ще Карл Великий. Виноградники розташовані на звернених на південь схилах пагорбів вздовж правого берегу Рейну. Клімат тут найм'якший в Німеччині, що вельми зручно для створення вин з винограду пізнього збору.

Найбільшим виноробним регіоном Німеччини є Райнхессен. Розташовується він в долині, утвореної пагорбами на півночі і сході Рейну. Більше 90% тутешніх вин – білі. На південь від цього району починається Райнпфальц. Це суцільне море виноградників, що тягнеться на 80 км від Вормсу до кордонів французького Ельзасу.

Туристам тут розкажуть про те, що місцеві вина цінували ще римляни. При них цей регіон вважався «винним погребом» великої імперії. Зараз тут виробляють чверть всіх німецьких вин. Вина з Бадена – найпівденнішого району Німеччини – вважаються «винами для себе», і тому тільки недавно їх можна зустріти за межами країни. Особливістю Франконії є сильні вина, їх розливають в пляшки, що нагадують плоску флягу, вони називаються «боксбойтель». Їх створили ще кілька століть тому.

САКСОНІЯ (SACHSEN)

Загальна площа виноградників Саксонії становить близько 472 га. Близько 80 відсотків цієї площі займають світлі сорти винограду. У федеральній землі Саксонія ростуть 37 сортів винограду. Це надзвичайно багато. Список знаменитих вин регіону очолюють Мюллер Тургау, рислінг, вайсбургундер і граубургундер серед білих вин, а також шпетбургундер і Дорнфельдер – серед червоних. Рідкісні сорти винограду, які ростуть тут – Трамінер і гольдріслінг.

Структура виноробного регіону Саксонії для Німеччини нетипова: в даний час тут працюють близько 3650 малих виноробних господарств, 21 велике господарство і ще 12 великих господарств, що займаються виноробством не в якості основного джерела доходу. Більшість виноградарів є членами виноробних об'єднань. Слід згадати трьох найбільших виробників вина в Саксонії: Саксонське виноробне товариство р. Мейсен, що налічує близько 1600 членів, Саксонське державне виноробне господарство в палаці Ваккербарт і, нарешті, єдине господарство землі, яке провадить добірні вина, - палац Прошвіц Принц цур Ліппе.

Франконія (FRANKEN)

Загальна площа виноградників Франконії становить 6.139 га. 20 відсотків виноградників розташовані на прямих схилах і терасах. Найбільш відомий сорт франконського вина – ванер, за яким слід Мюллер Тургау. Хіт-парад червоних вин очолюють доміна і шпетбургундер.

40 відсотків вин розливається у особливі плоскі і круглі пляшки, звані «боксбойтель». «Боксбойтель» - невід'ємна складова регіону: вино в таких пляшках безпомилково впізнається як франконське.

У Франконії виноробством займаються більш 5400 виноробних господарств, близько 33 відсотка з них обробляють площу понад 0,5 га. Найбільш відомі виноградники регіону – Хомбургер Кальмутъє, Родельзеер Кюхенмайстер, Рандельзакерер Пфюльбен, Ешендорфер лумпа, Іпхефер Юліус-Ехтер-Берг і Вюрцбургер-Штайн. Цікаво, що близько третини виноробів займаються виноградарством в якості основної професії, інші ж дві третини – в якості хобі.

Найменший винний регіон – **Гессенська гірська дорога**, вина мають дивовижний аромат – мигдалю, персика, вишні. На 462 га, відданих в регіоні під виноградники, росте виноград світлих і темних сортів. Світлі сорти займають приблизно 80 відсотків від загальної площі виноградників, темні – решту 20 відсотків. Лідером світлих сортів винограду і білих вин регіону є рислінг (51% площі), представлені також граубургундер (9%), вайсбургундер

(8%), Мюллер Тургау (8%) і ванер (4%). Серед червоних вин домінує Блаушпетбургундер (18%), також присутні Санкт-Лаурент, Дорнфельдер і інші. На невеликих ділянках культивуються рідкісні для Німеччини сорти винограду – гевюрцтрамінер, шардоне, мерло, каберне совіньон і інші [13].

Виноград регіону виростає на самих різних ґрунтах. Завдяки такому «букету» ґрунтів білі вина з Гессіше-Бергштрассе відрізняються тонким філігранним смаком, а червоні – фруктовими нотами і багат шаровим післясмаком.

Традиційна програма 7-денного винного туру включає: проживання та сніданки, усі трансферні послуги, оглядові екскурсії згідно програмі туру. Не включають : авіа переліт, вхідні білети у замки, обід та вечеря, дегустація вин на виноробнях (від 35€). Вартість туру складає 1655 € + авіа переліт. Винних турів з України саме по Німеччині практично немає, наявні автобусні тури по Європі, які виділяють 1 день на німецький завод з вина задля дегустації і продовжують свій шлях до іншої країни.

2.3. Винний туризм та його особливості

На території Німеччини дуже популярними є подорожі по винним дорогам. Під винною дорогою розуміється зазвичай подорож по виноробствам певного регіону – області дозволеного виноробства. Таких областей в Німеччині 13 і тому винні дороги дуже різні . Також винні дороги мають на своєму шляху знак винограду, що означають винний шлях (див.дод.А).

- Найпопулярнішим є Німецький винний шлях або Німецька винна дорога (нім. Deutsche Weinstraße) – один з найстаріших туристичних маршрутів в Німеччині, що проходить по або паралельно автомобільним дорогам федерального значення 38 і 271 по виноробному регіону Пфальц, розташованому в однойменному регіоні на південному сході Рейнланд-Пфальца (див.дод.А).

Протяжність шляху, спрямованого приблизно з півдня на північ, становить приблизно 85 км. Він починається від Німецьких винних воріт (Deutsches Weintor) в Швайгене-Рехтенбах біля кордону з Францією до Будинку Німецького винного шляху (Haus der Deutschen Weinstraße) в Боккенхаймі на краю Рейнгессен. Також на початку цієї є винні ворота (див.дод. А).

- Уздовж багряного Шварцвальда аж до швейцарського кордону пролягає найдовший винний маршрут Німеччини – Баденська винна дорога (Badische Weinstraße). Всі 500 кілометрів цього маршруту – суцільне свято живота. Крім власне самих баденських вин регіон славиться відмінною кухнею, мальовничими селами і привітними жителями.

По дорозі можна заїхати в університетський Фрайбург, який до того ж вважається самим сонячним містом Німеччини. Після численних дегустацій можна відправитися на детокс – благо в кінці маршруту, недалеко від швейцарського Базеля, розташувався відомий бальнеологічний курорт Бад-Кроцінген – місцеві терми славляться найвищою в Європі вмістом вуглекислоти. Нирки будуть вдячні.

- Саксонський винний шлях. Більшість туристів відправляються до Саксонії милуватися або пейзажами Саксонської Швейцарії, або крутити педалі по Ельбському веломаршруту, але не дегустувати рислінг. Між іншим, даремно. 55 кілометрів між Пірна і Дісбар-Зойслітцем – це виноградні плантації не гірше, ніж в долині Напа, мальовничі села і, звичайно Ельба. По дорозі варто заїхати в знамените місто порцеляни Майсен і, звичайно, в Дрезден - після келиха місцевого золотого рислінгу шедеври Старих майстрів заграють новими фарбами.
- Винна дорога Заале-Унструт. На землях Саксонія-Ангальт і Тюрінгія розташувалася виноробна область Заале-Унструт (Saale-Unstrut), що вважається найпівнічнішим винним регіоном Німеччини. Незважаючи на це, ось уже понад тисячу років, з часів Оттона III, сонячних годин тут вистачає і на відмінний граубургундер і на легкий рислінг. І, звичайно,

на так званий федервайсер – молоде вино, а за фактом виноградне сусло, яке вже почало бродити, але не встигло стати справжнім вином [9].

Також великої популярності мають фестивалі та свята приурочені вину Німеччини. Німці люблять влаштовувати свята своїм улюбленим напоєм, чому прикладом є Октоберфест у Мюнхені. Але важливим у житті жителів Німеччини є вино, так як, відомо, вони великі шанувальники глінтвейну. Тому щороку з серпня по жовтень в багатьох куточках країни влаштовують свято вина. Найпопулярнішими є:

- Фестиваль квітучого мигдалю (Проходить з середини березня по квітень в місті Гіммельдінген, у цю пору квіти мигдалю прикрашають село в біло-рожевий колір, також місцеві пекарні випікають печиво у формі квітки і поливають рожевою глазур'ю, з вин пропонують – Reisling та Pinot Noir) (див. дод. Б).
- WURSMARKT (Відбувається у вересні в Рейнальд-Пфальц, славиться своїми місцевими винами, також це є найбільший фестиваль вина у світі і його святкують вже майже 600 років у вересні) (див. дод. Б).
- Німецький фестиваль винограду (У жовтні усі виноробники збираються в містечку Neustadt an der Weinstrasse аби обрати «королеву німецького вина»).
- Винний ринок Майнц (Майнц зустрічає своїх гостей мальовничими парками, рожевими садами, музикою та атракціонами, щоб відмітити сезон вина Weinmarkt – своїми відомими легкими білими та рожевими винами) (див. дод. Б).
- Франкфуртський фестиваль Рейнгау (Кожного вересня у Франкфурті відбувається фестиваль у який виливаються понад 600 вин, проходить у самому серці міста біля відомої вулиці *Fressgasse*, на якій зосереджені відомі ресторани та кафе, тут вам запропонують Рислінг, фірмове вино Рейнгау) (див. дод. Б).
- Вино село Штутгарт (Це один з найчарівніших та найбільших фестивалів вина у Німеччині, що відбувається у серпні та вересні, можна

скуштувати понад 250 регіональних вин, такі як тролінгер, рислінг, кернер і мюллер-тургау) (див. дод. Б).

- Фестиваль вина Мозеля в Бернкастель-Кюс (Проходить він з квітня по жовтень уздовж річки Мозель, проте найкращим є той, що відбувається у вересні в селі Бернкастель-Кюс, вони включають феєрверки, які відбуваються на фоні замку Ландсхут і традиційний парад через усе село) [11].

Щодо свят відомим є Королева вина (Гейдельберг, Німеччина).

Дами з 13 виноробних регіонів Німеччини борються за звання королеви вина Німеччини. Кожен регіон обирає найкрасивішу і освічену леді, а регіон-переможець править врожаєм на наступний рік.

Конкурс почався в Пфальці в 1930 році, а інші виноробні регіони Німеччини приєдналися в 1950-х. «Могутньої статури» колись було одним із затребуваних якостей у винної королеви, так само як і вміння танцювати вальс (все це звичайно дуже важливе для виноробства). В даний час все вже трохи більш сучасно, і королева служить свого роду послом виноробної промисловості. І вона більше не повинна мати довгу і широку традиційну спідницю [10].

Щорічні німецькі винні аукціони – це не аукціони в звичному сенсі, які проводять відомі аукціонні будинки. Чотири винних аукціони в Німеччині щорічно організовують два союзи виробників вин VDP і Bernkasteler Ring з метою реалізації кращих або рідкісних лотів вин:

Лютий (в новому році 29.02.19) VDP Rheingau в Kloster Eberbach.

19 вересня 2019 року VDP Mosel Grosser Ring auction.

20 вересня 2019 року Bernkasteler Ring auction.

21 вересня 2019 року VDP Nahe, Arh, Phalz auction. Компанія Вінтаж-М два останні роки бере участь в німецьких винних аукціонах онлайн і в цьому році планує відвідати аукціони особисто в Німеччині.

Найдорожча пляшка старого вина, рислінг Erbacher Markobrunn Riesling Trockenbeerenauslese Cabinet 1937 була продана за 2650 євро.

Найдорожче вино було придбано покупцями з США і Японії.

Проте пандемія COVID-19 стала випробуванням для всіх галузей світової економіки. Не стало винятком і виноробство, яке для деяких регіонів є основним сегментом сільського господарства. Німеччину також торкнулась ця пандемія і по новинам місцевих ЗМІ, через коронавірус збанкрутували пивоварні і через це німці почали споживати більш вина, ніж пива.

У 2020 році було відмінено усі фестивалі, навіть відомий Октоберфест не відбувся вперше за 70 років. Щодо 2021 року, за даними національного сайту Експомап, планують все-таки провести фестивалі з дотриманням усіх карантинних правил, там виставлені дати та час, а також місце проведення. Відбуватись вони будуть на свіжому повітрі, підтримкою фестивалю стануть навчальні програми та семінари, конкурси та розіграші, рекламна продукція, глобальна і локальна медіа-підтримка, сайт і соціальні мережі, де в режимі онлайн будуть транслюватися новини фестивалю, тематичні відеоролики та інформаційні матеріали.

Також зовсім нещодавно винна культура в Німеччині визнана нематеріальною культурною спадщиною ЮНЕСКО.

19 березня 2021 року національний реєстр культурної спадщини поповнився ще одним пунктом – винна культура Німеччини.

Це було зроблено з подачі Академії Німецьких Вин (DWA), яка вийшла в жовтні 2019 року зі зверненням в департамент, відповідальний за світової спадщини при Міністерстві науки, додаткової освіти та культури країни.

25.02.2019 Німецький інститут вина (DWI) та Університет Гейзенгейма вперше науково вивчили економічне значення винного туризму в масштабах всієї країни за підтримки всіх 13 регіональних рекламних вин.

Згідно з цим, 50 мільйонів людей щороку подорожують до німецьких винних регіонів, головним чином завдяки вину, витрачають там 5,5 мільярдів євро. Це означає, що дохід близько 86 000 людей у 13 виноробних районах безпосередньо залежить від винного туризму.

Загалом, туризм цієї країни приносить загальний оборот у 29,9 млрд. євро на рік у виноробних регіонах. Маючи частку 18 відсотків від загального обсягу продажів, вони вносять внесок у додану вартість.

Дані базуються на дворічному дослідженні, для якого було обстежено 900 виноробних підприємств та 4500 туристів у всіх виноробних регіонах Німеччини. Відмінності між винними туристами та не винними туристами полягали в їх детальній інформації про те, скільки грошей вони витрачали на які послуги щодня. Експерти підраховали економічну важливість загальних витрат та кількості відвідувачів [31].

Дослідження було розпочато на фоні рішучого рішення Федерального уряду в 2015 році, вони вважають винний туризм важливим сегментом ринку. Керуючий директор DWI Моніка Ройль розглядає ці дані як важливу основу для прийняття рішень щодо подальших інвестицій у туризм у зростаючих районах: "Багато виноробних регіонів ще не повністю вичерпали свій потенціал винного туризму," – говорить Ройль.

Двоє вчених, Гергелі Сольнокі та Максиміліан Тафель з Університету Гейзенгейма наголошують: "Винний туризм має надзвичайно велике економічне значення в Німеччині, і тому він повинен і надалі залишатися в центрі уваги політики".

Висновки до Розділу 2

Виноробство в Німеччині є джерелом традицій і життєвого укладу протягом століть. Традиції, пов'язані з виноробством, увійшли в життя суспільства і знайшли відображення в лінгвістиці, ремеслах, культурному ландшафті країни. Крім того, винні свята, фестивалі і звичаї стали візитною карткою країни. Що ж стосується виноробних регіонів, то в них життя підпорядковане виноробним циклам, що формує самотність земель.

В Німеччині 13 виноробних областей, які розвивались та активно розвиваються надалі. Цьому розвитку також сприяють фестивалі та свята, які кожного року тут відбуваються. Найбільш популярні: Фестиваль квітучого

мигдалю, Німецький фестиваль винограду, Франкфуртський фестиваль Рейнгау. Винятком був 2020 рік, через COVID-19, але у 2021 році вони знову відбудуться.

Щороку Німеччину відвідує близько 50 мільйонів людей, які приїжджають до німецьких винних регіонів, головним чином завдяки вину, витрачають там 5,5 мільярдів євро. Це означає, що дохід близько 86 000 людей у 13 виноробних районах безпосередньо залежить від винного туризму.

На території цієї держави дуже популярними є подорожі по винним дорогам. Найпопулярнішою є Німецький винний шлях або Німецька винна дорога.

Також відбудуться і чотири винних аукціони. Їх щорічно організують два союзи виробників вин VDP і Bernkasteler Ring з метою реалізації кращих або рідкісних лотів вин, найдорожче вино було придбано покупцями з США і Японії.

Розділ 3. ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВИННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Сучасний стан винного туризму України - проблеми та перспективи

В Україні є ряд регіонів, в яких вдало поєднується географічні, екологічні, кліматичні, культурні та політичні умови для вирощування винограду та виробництва вин. В цих регіонах повинні бути організовані винні тури. Виноград теоретично може вирости на більшій частині території України за винятком крайніх північних і високогірних Карпатських районів (52-а паралель, що проходить трохи північніше Києва, вважається в Європі північною межею виноградарства), реально промислове виноградарство в Україні розвинене тільки в Автономній Республіці Крим, Одеській, Миколаївській, Херсонській, Запорізькій та Закарпатській областях. Наша держава має позитивні фактори конкурентоспроможності українського

виноробства, зокрема, низька вартість робочої сили в традиційних виноградарських районах. Українські вина значно дешевше аналогічних вин Європи, при цьому високої якості, а іноді й перевершують світові аналоги.

Однак, на відміну від західно- і південно- європейських країн, у українських виноробів немає розкручених "брендів" тому серед "марочних" вин на світовому ринку вони конкурувати не в змозі. Серед "дешевих вин" конкуренція ще жорсткіше – світовий ринок переповнений вином з Чилі, ПАР, Австралії і США, де активно впроваджується "інтенсивне" виноробство, засноване на масованому застосуванні добрив і виведенні нових "сверхурожайних" сортів. Саме винний туризм буде сприяти рекламі українських вин, що так необхідно для вітчизняної виноробної продукції.

Найбільш перспективними регіонами для винного туризму є: АР Крим, Причорноморський регіон (Одеська, Миколаївська та Херсонська області) та Закарпатська область. Кожен з цих регіонів досить розвинений в туристичному відношенні, тут є необхідна туристична інфраструктура і розвинений виноградарсько-виноробний комплекс, зі своїми виробниками, марками та брендами. Дамо короткий аналіз наявним ресурсам для проведення винних турів перерахованих регіонів України. Найбільш потужну виноградарсько-виноробну базу, з всесвітньо відомими виробниками і марками вин, а так само розвинену індустрію туризму має АР Крим.

Південні степові причорноморські і приазовські області України, на відміну від Криму, не мають "Безперервних" багатовікових виноробних традицій (хоча виноробство тут було відомо і до нашої ери, але потім в силу різних історичних подій виноробні традиції практично повністю переривалися). Тому в Північному Причорномор'ї практично немає жодного "місцевого" сорту винограду старше 200 років. Однак земельні ресурси причорноморських областей, а також мають сприятливі кліматичні умови, що дозволяють Одеській, Миколаївській та Херсонській областях бути зоною "масового виноробства".

За даними асоціації «Виноградарі і винороби України» , в **Одеській області** (рис. 3.1.1.) вирощується в середньому половина українського винограду, і на цей же регіон припадає понад 50% виробництва вітчизняних вин. Найбільш відомі винні підприємства півдня України – "Одесавинпром" і "Одеський коньячний завод ". Основна частина продукції виготовляється великими підприємствами, одне з яких – ТОВ «Промислово-торговельна компанія «Шабо». За інформацією Української торгово-промислової конфедерації, в 2019 році частка «Шабо» на ринку бутильованої вина склала 5,4%. Щомісяця «Шабо» випускає близько 1 млн пляшок вина і 1,6 млн пляшок коньяку. Підприємство працює в основному на власній сировині, а при його нестачі закуповує виноград у місцевих фермерів [30].

Рис. 3.1. Основні дестинації Одещини пов'язані з винним туризмом

Херсонщина – благодатна і своєрідна виноробна область України (рис.3.2.). Природні умови тут дуже сприятливі для обробітку виноградної культури, а специфічні кліматичні умови місцевості дозволяють виробляти як тонкі, ніжні, свіжі столові, так і досить екстрактивні десертні вина. Основними виробниками Херсонської області є АТ «Князь Трубецький» і «Київ», що виробляють марочні сухі таврійські вина («Наддніпрянське», «Перлина степу», «Оksamит України», «Ркацителі Бериславське», «Дівоча фортеця»). Білозерські виробники вина під торговою маркою «Білозерський». ВАТ «Цюрупинське» – велике виноробне підприємство, що має як унікальну

сировинну базу – 768 гектар виноградних плантацій – на лівобережжі річки Дніпро, так і оснащені сучасним обладнанням виробничі потужності, що гарантують високу якість, випускає продукцію під маркою «Вина Олешія» [28].

На березі Дніпра біля міста Нова Каховка вже більше 70 років існує коньячне виробництво – агрофірма «Таврія». Всесвітньо відомий французьке місто Коньяк знаходиться на тій же паралелі. Спирт для приготування деяких коньяків іноді доставляють прямо з Франції. Переважно ж використовуються свої виноматеріали – вирощуються елітні сорти винограду за новітньою технологічно-комп'ютеризованої системи крапельного зрошення та фіто моніторингу [33].

Рис.3.2. Основні дестинації Херсонщини пов'язані з винним туризмом

Миколаївська область представлена насамперед заводом «Коблево», який є одним найбільш оснащених і потужних підприємств України первинного і вторинного виноробства. Завод, на якому виготовляються всі вина торгової марки «Коблево», був побудований в 1982 році в Миколаївській області на родючих землях Тілігульського регіонального ландшафтного парку на березі Чорного моря (рис.3.3.). Поруч із заводом, на родючих землях заповідника Тілігуло знаходяться понад 2500 гектарів власних виноградників

заводу. Завдяки компактному розміщенню виноградників та заводу, на первинну переробку всі зібрані ягоди доставляються швидше, ніж за 1-2 години, що ідеально відповідає необхідному технологічному циклу. Тому дане підприємство повинно бути обов'язково включено в винні тури Північного Причорномор'я. Слід зазначити, що тут вже існують екскурсійні програми по підприємству з подальшою дегустацією. Рівень цін на програму дегустації 50-70 гривень; зазвичай гостям пропонується екскурсія по заводу з поданням всіх основних технологічних процесів, а також дегустація декількох кращих вин Коблевського винзаводу: Совіньон, Шардоне, Аліготе, Мерло, Сапераві, Каберне та ін. в поєднанні з бесідою про історію виноробства і культури споживання вин. Так само в Миколаївській області випускається винна продукція АТ "Радсаду" добре відома як в Україні, так і за кордоном. За якістю вона нічим не поступається відомим кримським маркам. Більше 25 марок вин проводиться в Радсаді виключно з сировини власного виробництва. Це "Ркацітелі Бериславське", "Оksamит України", "Перлина степу", "Каберне", "Кагор Український", "Вечірній Миколаїв", "Шардоне Миколаївське" [27].

Рис.3.3. Основні виноробні Миколаївщини

Регіоном з найбільш "стійкими" традиціями виноградарства і виноробства є **Закарпатті** (рис. 3.1.4.), яке являє собою північно-західний

край "Середньодунайської" виноробної галузі, основна частина якої знаходиться в сусідній Угорщині. У Закарпатті, на відміну від південних регіонів, практично немає великих підприємств [23]. Тут велика частина виробничих потужностей розташована в радгоспах споруди 60-70-х років минулого століття або в приватних садибах. У рік такі підприємства виробляють від 1 тис. до 25-30 тис. л вина. При цьому площі, задіяні під виноградники, складають від 0,2 до 7 га. Географія виноробних підприємств свідчить про те, що такі об'єкти існували, мало не в кожному районному центрі, проте багато з них вже припинили діяльність або продовжують випускати символічні обсяги вина. Серед відомих підприємств: орендне підприємство "Ужгородський коньячний завод", АПТП "Бобовище" – с.Бобовище, Мукачівський р-н, АПТП "Мукачівський" – Мукачево, АПФ "Леанка" – с.Середнє, Ужгородський р-н. Закарпаття – регіон мальовничих ландшафтів, з цікавими традиціями та культурою, перш за все культурою виноробства. Виноробство Закарпаття має значні перспективи лише в разі зміни пріоритетів розвитку з "кількісних" на "якісні" і, перш за все, організації винних турів [3].

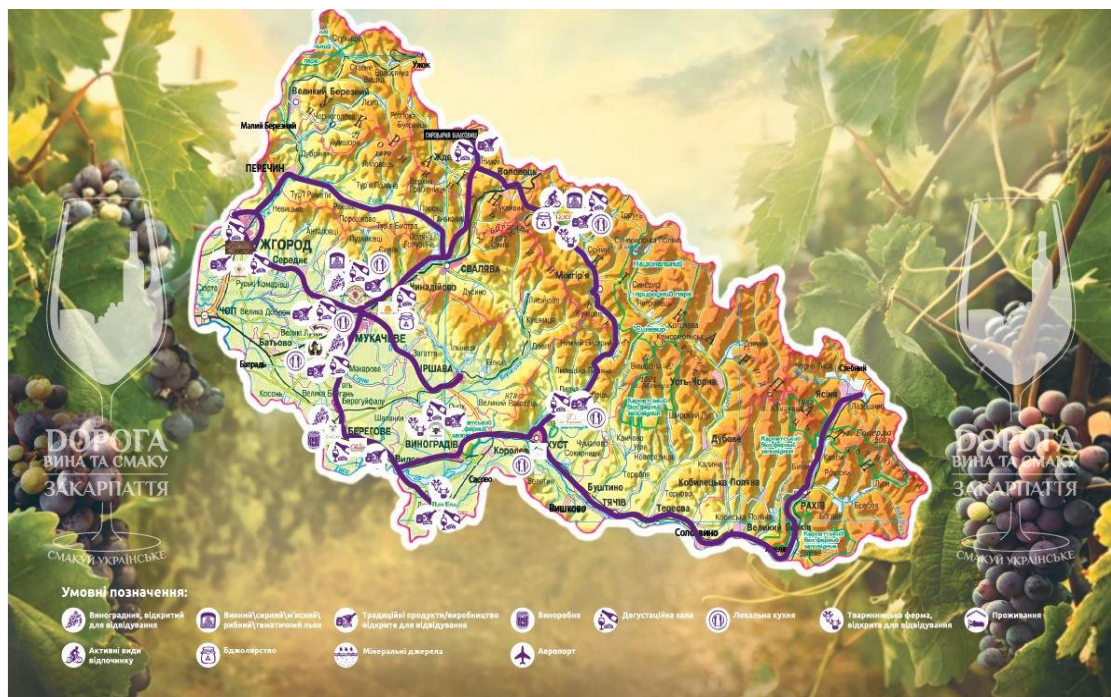

Рис.3.4. Основні дестинації Закарпаття пов'язані з винним туризмом

Підсумовуючи все що сказано вище, складемо таблицю виноградарсько-виноробних ресурсів для організації та проведення винних турів, так як саме місцеве виноградарство і виноробство є основою для винного туризму (табл. 3.1) [22].

Виноградарсько-виноробні ресурси для організації та проведення
винних турів

Регіон	Площа виноградників, тис. га	Основні виробники		
		Столові та десертні вина	Шампанські ігристі вина	Коньяки
Одеська область	40,4	ООО «Шабо», ЗАО «Одесавинпром»	Одеський ЗШВ, АО «Одесавинпром» (Французький бульвар)	Одеський коньячний завод «Шустов», ООО «Шабо»
Херсонська область	7	ОАО «Цюрюпінське», АО «Князь Трубецький», АО «Кам'янське»		АПФ «Таврія»
Миколаївська область	7,6	ООО «Коблево», АО «Радсад»		ОАО «Зелений гай»
Закарпатська область	4,6	АПТП «Бобовище», АПТП «Мукачівський», АПФ «Леанка»		Ужгородський коньячний завод

Отже, в Україні сформувалася потужна ресурсна база для проведення винних турів по її регіонах.

Як передає Укрінформ, про це повідомляє Державна служба статистики, за 2020 рік в Україні переробили на виноматеріали 75,98 тис. тон винограду, на 38,8% менше, ніж за 2019 рік [32].

Зокрема, для виготовлення шампанських та ігристих вин було вироблено 1,36 млн декалітрів виноматеріалів (на 28,2% менше, ніж в 2019 році), для виготовлення коньяку - 230,8 тис. Декалітрів (в 10,6 рази менше), для виготовлення столових вин - 3,59 млн декалітрів (на 29,5% менше), для виготовлення кріплених вин - 464,8 тис. декалітрів (на 49,1% більше) (рис.3.5) [4].

Рис.3.5. Виробництво вина в Україні за 2011 – 2018 роки

Разом з тим, на сьогодні, є ряд гострих проблем для їх ефективного впровадження і просування.

Основними проблемами в просуванні українських винних турів на європейський і світовий ринок, є:

- низький рівень інформатизації туристичного бізнесу;
- ліцензування виноробного бізнесу;
- винні тури поки продукт немасовий і специфічний, вони в основному цікаві суто фахівцям - сомельє або людям, пов'язаним з ресторанним бізнесом;
- нераціональне використання ресурсного потенціалу рекреації і туризму;
- відсутність узгодженої маркетингової діяльності в сфері туризму, продуманого брендингу туристських продуктів;
- не конкурентоспроможність туристичного і готельного пропозиції по співвідношенню ціна якість;
- Якість продукту (нині існує багато заміників (домішки, концентрати, порошки, використовують цей метод, бо він є дешевим і простим у технології виробництва вина).

- Практика виробництва знеособлених вин високої якості великими компаніями-монополістами ринку, що значно стримує процес переорієнтації зовнішнього ринку збуту з північного на західний та південний.
- Припинення фінансової державної підтримки галузі, як наслідок припинення закладення молодих виноградних насаджень та нерівні умови конкуренції з іноземними виробниками вина.
- Відсутність пільгових довгострокових кредитів на закладання виноградних насаджень, будівництва об'єктів для зберігання та переробки винограду, модернізації обладнання.
- Заборона реклами вина і, як наслідок, низький рівень культури споживання винопродукції у населення.
- Відсутність преференції для вітчизняної продукції у торгівельних мережах та закладах харчування в частині скорочення термінів розрахунків з виробником.
- Не імплементовані до регламентів ЄС законодавчі акти що регулюють використання [24].

Так як в Україні цей напрям починає лише формуватись та поширюватись, перспективами можуть стати не тільки екскурсійні тури з дегустаціями, а ще і фестивалі приурочені вину [21]. Нині вже проходять 6 основних і найпопулярніших винних фестивалів в Україні:

1. Гастрономічний фестиваль «Червоне вино» (Мукачево);
2. Гастрономічний фестиваль «Біле вино» (Берегово);
3. Гастрономічний фестиваль вина і меду «Сонячний напій» (Закарпаття);
4. WINE FEST Frumushika-Nova (Одеса);
5. Kyiv Food&Wine Festival (Київ);

Серед усіх фестивалів в 2020 році відбулись лише у Києві (в серпні) та в Одесі (у грудні) через ситуацію з COVID-19.

Нещодавно було подано у розробку проект «Винний Гід України» – націлений на розвиток винної індустрії України, де кожен бажаючий може допомогти проекту і зробити свій внесок. Ще можна згадати про новий виноробний комплекс України – «Вина Приазов'я» [12]. Також можна створювати унікальні анімаційні програми, щоб перетворити господарства в туристичний об'єкт підвищеної привабливості.

3.2. Пропозиції щодо розробки винних доріг та туру

На Україні винні дороги тільки починають формуватись. У 2020 році було створено новий винний шлях «Дорога вина і смаку Української Бессарабії», його розробили у рамках проекту ЄС «Підтримка розвитку системи географічних зазначень в Україні» [17]. Процес створення тривав біля 2 років. Багатоденний маршрут передбачає відвідування виноробень і місцевої кухні. Загальна довжина 1550 км (рис.3.6).

Рис. 3.6. Дорога вина і смаку Української Бессарабії

Також Україна має Закарпатський туристичний винний шлях (рис. 3.7) [18]. Він пролягає Берегівським, Виноградівським, Ужгородським районами, дегустація вартує в середньому від 35 грн і вище з однієї людини.

Рис. 3.7. Закарпатський туристичний винний шлях

Нині функціонують лише ці дві туристичні винні дороги в Україні.

Тому, розглянемо варіант розроблений автором «Винними шляхами України». Метою є ознайомлення туристів з кулінарними, винними, природними та архітектурними особливостями основних виноробних центрів України. За способом пересування: автобусна або автомобільна. Завдання винного шляху:

- Дізнатись історію виноробства України, зокрема основних центрів : Херсонщина, Миколаївщина, Одещина та Закарпаття;
- Відкрити нові смаки «дилетантам», а також здивувати гурманів;
- Створити потужну інфраструктуру для подорожуючих по шляху;
- Стимулювати пізнавальну активність туристів в ході шляху.

Для розкриття сутності назви шляху важливе значення мають правильно підібрані об'єкти. Тож було обрано наступні дестинації як:

1. Виноробня Князя Трубецького; (Херсонщина)
2. НПП «Олешківські Піски»; (Херсонщина)

3. Сімейна виноробня «Клара Марсала»; (Херсонщина)
4. Завод «Коблево»; (Миколаївщина)
5. Одеський завод шампанських вин;
6. Завод «Шабо»; (Одеса)
7. Будинок дегустацій «Шато Чизай»; (Закарпаття)
8. Винзавод «Леанка»; (Закарпаття).

Запропоновано такі маршрути винного шляху: Херсон – Виноробня Князя Трубецького – НПП «Олешківські Піски» – Сімейна виноробня «Клара Марсала» – Херсон; Миколаїв – Завод «Коблево» – Одеський завод шампанських вин – Завод «Шабо» – Одеса; Львів – Закарпаття – Винзавод «Леанка» – Будинок дегустацій «Шато Чизай» – Мукачево; Херсон – Миколаїв – Одеса – Закарпаття (рис.3.8).

Їх можна поєднувати, міняти місцями, відвідати лише один центр, як захоче індивідуальний турист або як складе свою програму туроператор.

Відвідування виноробень включає не тільки дегустацію, а ще й пізнавальну екскурсію по території виноградників, можливість скуштувати стиглий виноград з лози, огляд процесу створення вина на заводі, можливість прийняття участі у створенні вина (збір урожаю або ж інші можливості, які дозволені на території), вечери на терасі з видом на захід сонця.

Також можна відвідувати туристичні об'єкти, які знаходяться поряд з вин заводами, наприклад: у Херсоні – «Асканія Нова», «Олешківські піски» та ін.; у Миколаєві – відомий аквапарк та дельфінарій «Немо» або якісь рекреаційні курорти; на Одещині – саме місто, пляжі, архітектурні пам'ятки та ін.; на Закарпатті – мальовничі ландшафти, ліси, водоспади, загалом природу або взагалі поїхати у «Буковель», або ж різні об'єкти інших областей проїздом, дивлячись за смаком туристів. Основний винний шлях має протяжність у 1200 км, що порівняно з найбільшою німецькою винною дорогою (500 км) набагато більше. Таку відстань зумовлює далеке розташування основних центрів, один від одного. Інші шляхи мають звичайно меншу відстань: Львів – Мукачево – 270 км; Миколаїв – Одеса – 132 км.

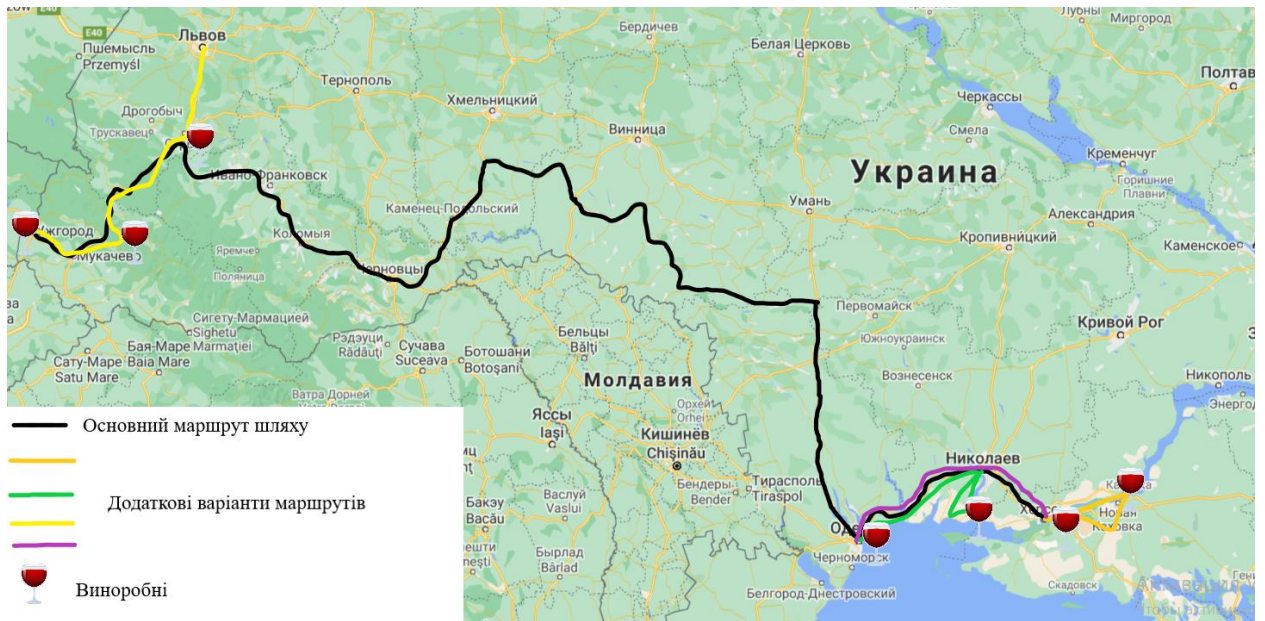

Рис. 3.8. Маршрути «Винними шляхами України»

Джерело: розробка автора

Доцільно було б із досвіду Німеччини запозичити умовні знаки на дорозі і для України. Винний шлях відзначений на всьому відрізку шляху чотирикутним покажчиком жовтого кольору, на якому між словом Deutsche (німецький) вгорі і Weinstraße (винний шлях) внизу зображено стилізовану у вигляді трикутника кисть винограду, що складається з 10 ягід. Щось подібне можна було б розробити і в Україні, аби туристи знали, що їдуть у правильному напрямку.

Ще однією цікавою ідеєю є створення універсального туру, він полягає у поєднанні винного та сільського туризму. Проживання в оселі сільського типу дає змогу туристові долучитись до процесу вирощування винограду, його збору, виробництва вина, а також культури його вживання, придбати автентичні вина і сувеніри. У рамках ознайомлення туристів з традиціями, устроєм, обрядами, побутом, життям і ремеслами населення різних областей України, зазвичай передбачається відвідування етно-ресторанів або закладів харчування, які презентують традиційну українську або іншу етнічну кухню народів, які проживають на території України.

Такий тур може зацікавити будь-кого, адже ціна може варіюватись від сезонності, типу садиб, кількості днів, включенні різноманітності можливостей на території. Більш за все підійшли б села Закарпаття, через автентичність природи насамперед, також на цій місцевості здавна виробляють вино.

Пропоную до огляду туристичний продукт у Закарпаття під назвою «П'янкий відпочинок», в ньому вказано основні пункти по днях, які будуть надані від виноробні, а також туроператори можуть створювати і доповнювати програму за власним вибором. Він розрахований на осінній сезон, коли починається збір винограду або на весну, коли висаджують виноград у землю.

Метою є ознайомлення туристів з традиціями виготовлення вина на Закарпатті, моральному та духовному відпочинку, а також занурення у дивовижну природу місцевості.

За складом туристів: орієнтується на широку аудиторію, для місцевого населення та приїжджих середнього та похилого віку, також для сімей.

За тривалістю: 6 днів.

Таблиця 3.2.

Програма туру «П'янкий відпочинок»

День	Програма
День 1	Приїзд до садиби «Мара», знаходиться неподалік Виноробні «Шато Чизай» [25]. Розміщення у садибі, знайомлення зі співробітником виноробні, який буде супроводжувати усі 6 днів. Прогулянка до виноробні, ознайомлення з її розташуванням та виноградниками. Розвідування території та шлях до неї від садиби.
День 2	Ознайомлення з теоретичною частиною виготовлення вина. Дослідження стану винограду на лозі, чи можна робити збір. Підготовка необхідних матеріалів та ємностей для вироблення.
День 3	Виготовлення власної етикетки, вибір форми пляшки, її колір.

	Дегустація наявних вин, задля того, аби розрізнати який смак повинен бути.
День 4	Збір винограду з лози. Сортування винограду за станом, кольором та придатністю. Миття винограду.
День 5	Допомога при відправці винограду у винний прес, який робить віджим та приготування. Бажаючі можуть взяти участь у цьому, давячи виноград власними ногами. Тематична вечеря від виноробні.
День 6	Розлив вина у великі бочки для настоювання. Подарунком від виноробні буде пляшка вина (на вибір), з власною етикеткою у момент, коли було здійснено туристичну подорож. Пляшку вишлють поштою до місця проживання.

Такий тур включає: проживання у садибі (6 днів), харчування (включені сніданки), послуги, які надає виноробня «Шато Чизай». Ціна нето ~ 5500 грн, повна вартість – 6 000 грн. Порівняно з винним туром до Німеччини, який коштує більше 1000 €, цей тур може бути альтернативним варіантом для вітчизняних туристів.

Таким чином буде розвиватись у першу чергу винний туризм; будуть надходити кошти до виноробні, за допомогою яких підприємство може вдосконалюватись та розширюватись, також буде відбуватись розвиток внутрішнього туризму України.

Висновки до Розділу 3

В Україні є регіони для винного туризму. Закарпатська область має у своєму розпорядженні великі туристичні можливості та ресурси для організації тематичних турів, пов'язаних з культурою вирощування винограду, виробництвом вина та його вживанням. Провідними районами Закарпаття є Берегівський, Мукачівський, Ужгородський та Виноградівський.

Також українці можуть насолодитись винним туром подорожуючи Одещиною, Херсонщиною та Миколаївщиною. Одеса – південний винний

центр України. Доволі активно туроператори пропонують дегустаційні винні тури на завод шампанських вин, завод ТМ «Французський бульвар», до музею коньячної справи Н.Л. Шустова, центру культури вина Шабо, УННД інституту виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова.

Нині функціонують лише ці дві туристичні винні дороги в Україні.

Тому було запропоновано ідею створення нової винної дороги, яка об'єднує дві наявні. Також було запропоновано туристичний продукт, він є авторським та поєднує у собі два види: винний та сільський.

Доцільно було б із досвіду Німеччини запозичити умовні знаки на дорозі і для України. Винна дорога позначена на всьому відрізку шляху чотирикутним покажчиком жовтого кольору із зображенням лози винограду, що складається з ягід. Щось подібне можна було б розробити і в Україні, аби туристи знали, що їдуть у правильному напрямку.

Винний туризм ще не є типовим явищем для України, проте він доволі швидко розвивається і є перспективним для розвитку. Відсутність значної кількості підприємств, які готові відкрити свої двері та секрети для туристів, відсутність належної інфраструктури, низький рівень державної підтримки та недосконале законодавство – основні, але не єдині причини, що заважають розвитку не лише кулінарних туризм, але туризм загалом.

ВИСНОВОК

В результаті проведеного дослідження виконані усі поставлені завдання.

Встановлено, що винний туризм – це спеціалізований вид туризму, який пов'язаний з ознайомленням з історією, технологією та культурою споживання алкогольних напоїв у певному регіоні та дегустацією алкогольних напоїв безпосередньо у виробника.

Принципами цього виду туризму є: дегустувати вино, де його роблять; особисто знайомитись з виноробами та дізнатись у них про вікові традиції виробництва. Винні тури бувають:

- культурно-пізнавальні;
- рекреаційно-оздоровчі та лікувальні;
- винний сільський зелений туризм та агротуризм;
- винно-розважальні;
- освітні та науково-ділові.

Він є типовим явищем для багатьох країн світу, для України – в процесі розвитку, проте у нашої держави наявні усі можливості для просування і розширення винного туризму. Розвиток винного туризму має широкі можливості для кількісного та якісного зростання, забезпечуючи стимулювання економічного розвитку виноробних регіонів, підвищення економічної ефективності діяльності виноробних підприємств, зростання соціально-культурного рівня суспільства.

Виноробство в Німеччині є джерелом традицій і життєвого укладу протягом століть. Традиції, пов'язані з виноробством, увійшли в життя суспільства і знайшли відображення в лінгвістиці, ремеслах, культурному ландшафті країни. Крім того, винні свята, фестивалі і звичаї стали візитною карткою країни. Що ж стосується виноробних регіонів, то в них життя підпорядковане виноробним циклам, що формує самобутність земель.

В Німеччині 13 виноробних областей, які розвивались та активно розвиваються надалі. Цьому розвитку також сприяють фестивалі та свята, які кожного року тут відбуваються. Найбільш популярні: Фестиваль квітучого мигдалю, Німецький фестиваль винограду, Франкфуртський фестиваль Рейнгау. Спалах COVID-19 у 2020 році, завдав шкоди не тільки Україні, а й

цілому світу, тому у 2020 році, фестивалі не відбулись, але у 2021 році вони заплановані бути.

Щороку Німеччину відвідує близько 50 мільйонів людей, які приїжджають до німецьких винних регіонів, головним чином завдяки вину, витрачають там 5,5 мільярдів євро. Це означає, що дохід близько 86 000 людей у 13 виноробних районах безпосередньо залежить від винного туризму.

На території цієї держави дуже популярними є подорожі по винним дорогам. Найпопулярнішою є Німецький винний шлях або Німецька винна дорога.

Також відбудуться і чотири винних аукціони. Їх щорічно організують два союзи виробників вин VDP і Bernkasteler Ring з метою реалізації кращих або рідкісних лотів вин, найдорожче вино було придбано покупцями з США і Японії.

В Україні є регіони для винного туризму. Закарпатська область має у своєму розпорядженні великі туристичні можливості та ресурси для організації тематичних турів, пов'язаних з культурою вирощування винограду, виробництвом вина та його вживанням. Провідними районами Закарпаття є Берегівський, Мукачівський, Ужгородський та Виноградівський.

Також українці можуть насолодитись винним туром подорожуючи Одещиною, Херсонщиною та Миколаївщиною. Одеса – південний винний центр України. Доволі активно туроператори пропонують дегустаційні винні тури на завод шампанських вин, завод ТМ «Французський бульвар», до музею коньячної справи Н.Л. Шустова, центру культури вина Шабо, УННД інституту виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова.

Винний туризм ще не є типовим явищем для України, проте він доволі швидко розвивається і є перспективним для розвитку. Відсутність значної кількості підприємств, які готові відкрити свої двері та секрети для туристів, відсутність належної інфраструктури, низький рівень державної підтримки та недосконале законодавство – основні, але не єдині причини, що заважають розвитку не лише кулінарних туризм, але туризм загалом.

В Україні функціонують лише дві туристичні винні дороги: «Дорога вина і смаку Української Бессарабії» та «Закарпатський туристичний винний шлях»

Спираючись на досвід Німеччини було запропоновано ідею створення нової винної дороги, яка об'єднає дві наявні. Також було запропоновано туристичний продукт, він є авторським та поєднає у собі два види: винний та сільський, який буде відбуватись на Закарпатті і м.Берегово, поряд з виноробнею «Шато Чизай», яка має власні виноградники. Це дасть змогу розвитку у першу чергу винного туризму; будуть надходити кошти до виноробні, за допомогою яких підприємство може вдосконалюватись та розширюватись, також буде відбуватись розвиток внутрішнього туризму України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNWTO Statistics. URL: <https://www.unwto.org/statistics> (дата звернення: 29.03. 2021).
2. Басюк Д.І. Теоретико-методологічні основи управління розвитком винного туризму в Україні : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка і управління національним господарством» ; НУХТ. Київ, 2015. 42 с.

3. Божук Т.І. Сучасний стан і перспективи розвитку винного туризму (на прикладі Закарпатської області) / Т.І. Божук, Л.А. Прокопчук // Туристична індустрія: сучасний стан і перспективи розвитку. Матеріали 6 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 28-29 квітня 2011 р.). Т.2. Луганськ, 2011. Вип.6. С.171-177.
4. Виготовлення виноградних вин в Україні. URL: <https://zet.in.ua/statistika-2/apk-zemlya/proizvodstvo-vinogradnyx-vin-v-ukraine/> (дата звернення: 25.04. 2021).
5. Винний туризм : підручник / С.В. Іванов та ін.— Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. 472 с
6. Винний туризм. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/#data> (дата звернення: 03.04. 2021).
7. Винний туризм. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx> (дата звернення: 03.04. 2021).
8. Винний туризм. URL: <https://www.unwto.org/gastronomy-wine-tourism> (дата звернення: 03.04. 2021).
9. Винні дороги Німеччини. URL: <https://germania-online.diplo.de/ru-dz-ru/tourismus/Natur/weinstrassen/2097694> (дата звернення: 12.04. 2021).
10. Винні свята Німеччини. URL: <https://profi-massage.ru/uk/food/prazdniki-germanii-hto-i-kak-prazdnuyut-nemcy-prazdniki-na-nemeckom.html> (дата звернення: 12.04. 2021).
11. Винні фестивалі Німеччини. URL: <https://uk.ianstravels.com/95683-german-wine-festivals-1519931-75> (дата звернення: 12.04. 2021).
12. Вино України. URL: <http://www.ukrwine.kiev.ua/news/1944> (дата звернення: 25.04. 2021).
13. Виноробні регіони Німеччини. URL: <https://www.germanwines.ru/germanija-strana-vina/regiony/> (дата звернення: 12.04. 2021).

14. Горшкова Л. Розвиток винного туризму як спеціалізованого виду туристичної діяльності / Л. Горшкова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип.17. – С. 68-71.
15. Губська А.В. Новітні різновиди туризму в Україні: винний туризм. Матеріали XI Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Сталий розвиток міст», м. Харків, 24–26 квітня 2018 р. Ч. 4. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2018. 316 с. URL : https://eprints.kname.edu.ua/49621/1/ilovepdf_com-115-116.pdf
16. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм у системі суспільно-економічних відносин. Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2001. - С. 89-95.
17. Дорога вина та смаку Української Бессарабії. URL: <https://tcb.com.ua/trips/?show=4788> (дата звернення: 25.04. 2021).
18. Закарпатський туристичний винний шлях. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1115497.html> (дата звернення: 25.04. 2021).
19. Ключ к виноградникам. Путешествие в страну вин – Францию. – М: 2006, 59 с.
20. Ковешніков В. Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки / В. Ковешніков // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. - № 4. – С. 32-37.
21. Любіцева О.О. Перспективи розвитку винного туризму в Україні: світовий аспект / О.О. Любіцева // Географія і туризм. – 2012. Вип.24. С.93-99.
22. Матвеев В. Винний туризм як рекламний фактор та інструмент для стимулювання розвитку конкурентного потенціалу виноробних підприємств України / В. Матвеев // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 10. – С. 29-31.

23. Машіка Г. Теоретичні підходи до розвитку винного туризму Закарпатської області / Г. Машіка // Економіка і суспільство. – 2017. - № 3. – С. 878-881.
24. Осипов В. Виноградарство та виноробство України. Сучасний стан, проблеми, тенденції розвитку / В. Осипов // Економіст. – 2015. - № 5. – С. 28-31.
25. Офіціальний сайт виноробні «Шато Чизай». URL: <https://chizay.com/tours/> (дата звернення: 25.04. 2021).
26. Офіційний сайт Всесвітньої асоціації гастрономічного туризму. URL: <http://www.worldfoodtravel.org> (дата звернення: 25.04. 2021).
27. Патійчук В. Особливості організації гастрономічних турів // Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: 30-31 березня 2017 року, Луцьк / В. Патійчук. – Луцьк, 2017. – С. 26-34.
28. Пергат А.П. Винный туризм Украины как составляющая винных туров Европы. Культура народов Причерноморья. – 2013. № 248. С. 85–89. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/91211> (дата звернення: 25.04. 2021).
29. Рибінцев В.О. Маркетинг винограду і вина. – Автореф. дис. ... докт. екон. наук 08.06.02. – Інститут аграрної економіки УААН, Київ, 2002.
30. Саламатіна С. Стан та перспективи розвитку гастрономічного туризму на Півдні Одещини / С. Саламатіна // Наукові праці Одеської національної академії харчових технологій. – 2014. - № 46. – С. 325-329.
31. Статистика винного туризму Німеччини. URL: <https://www.deutscheweine.de/presse/pressemeldungen/details/news/detail/News/55-milliarden-euro-durch-weintourismus/#:~:text=Danach%20reisen%20j%C3%A4hrlich%2050%20Millionen,Anbaugebieten%20direkt%20vom%20Weintourismus%20abh%C3%A4ngig> (дата звернення: 23.04. 2021).

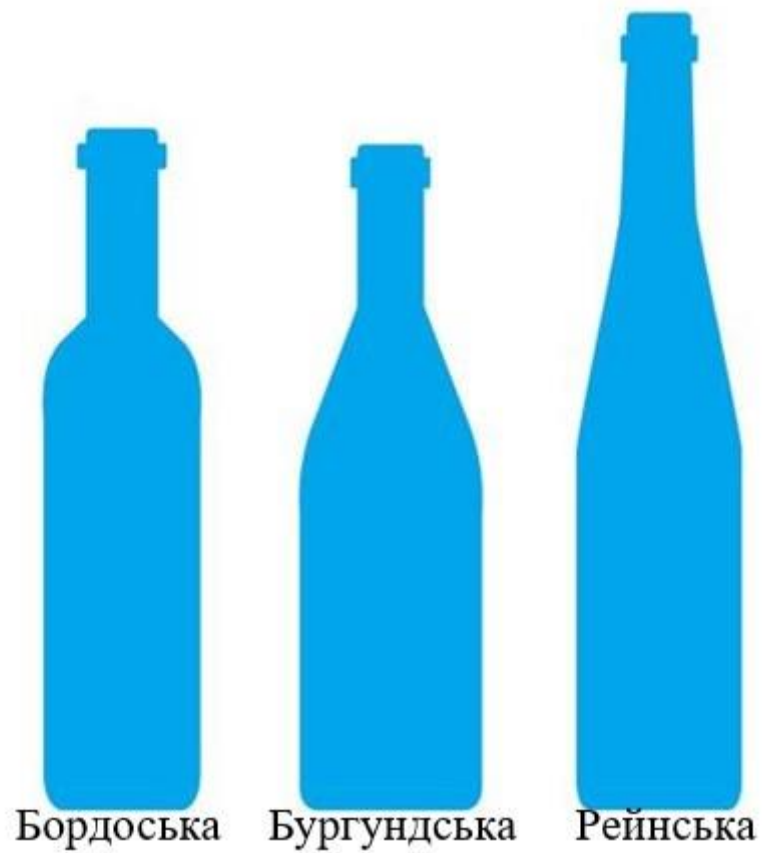
32. Статистика переробки винограду в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-economy/3171577-pererabotka-vinograda-v-ukraine-umensilas-na-39-gosstat.html> (дата звернення: 25.04. 2021).
33. Ткаченко О. Інноваційні складові стратегічного розвитку виноробних підприємств України / О. Ткаченко // Економіка харчової промисловості. – 2016. – Вип. 1. – С. 55-61.

ДОДАТКИ

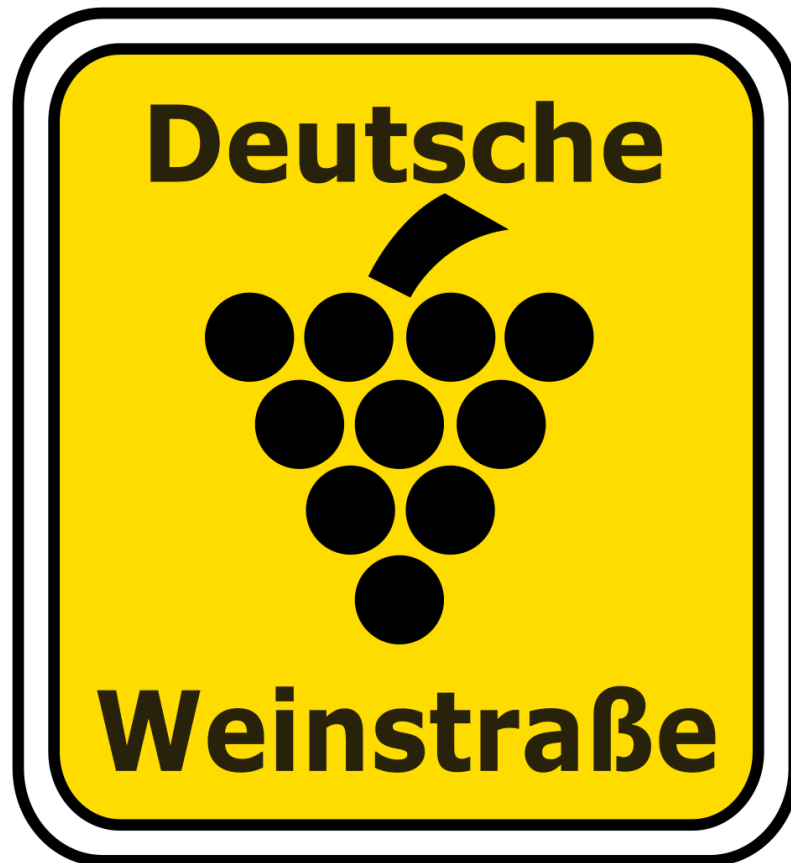
Додаток А

Німецькі винні ворота

Порівняння німецьких винних пляшок з іншими європейськими

Дорожній знак, який позначає винний шлях у Німеччині

Німецька дорога вина

Фестиваль квітучого мигдалю

Фестиваль Wurstmarkt

Винний ринок Майнц

Франкфуртський фестиваль Рейнгау